

MAD- OG MÅLTIDER EFTER

FOLKESKOLEREFORMEN 2014

EN TEMPERATURMÅLING AF SKOLEREFORMENS BETYDNING
FOR MAD- OG MÅLTIDSOMRÅDET I FOLKESKOLEN ET ÅR EFTER
REFORMEN TRÅDTE I KRAFT

Juni 2015
Trine Skovlund Bentzen

INDHOLDSFORTEGNELSE

PROJEKTDESIGN	2
BAGGRUND	2
FORMÅL	2
MÅL	2
PRODUKT	3
METODE	3
AFGRÆNSING	3
INLEDNING	4
UNDERSØGELSESPØRGSMÅL	5
LÆSEVEJLEDNING	5
METODE	6
INTERVIEWS & SURVEYS	6
SKOLEDERE & 8. KLASSER	7
AFGRÆNSNING	8
MADDANNELSE SOM RAMME	9
ET SPØRGSMÅL OM ANSVAR	11
ALSIDIG UDVIKLING	12
SKOLELEDERNES STANDPUNKT	13
OPSUMMERING	14
MADPOLITIK & FORANDRINGER	16
POLITIK & PRINCIPPER	17
REFORMENS FORANDRINGER	18
OPSUMMERING	20
MADDANNELSE I SKOLEN	21
KOSTENS SPOR	21
MÅLTIDETS RAMMER	23
MADPAKKER & MATEMATIKBØGER	24
FROKOST MED 8. ÅRGANG	25
OPSUMMERING	30
KONKLUSION	32
REFLEKSION	34
LITTERATURLISTE	36
BILAG	37

PROJEKTDESIGN

Baggrund

Med folkeskolereformen (2014)¹ blev det bestemt at skoledagene skulle være længere og mere aktive for landets folkeskoleelever. Eleverne tilbringer nu mere tid i skolen og skal oven i købet være mere aktive, hvorfor der forventeligt er et øget madindtag i løbet af skoledagen. Gode madvaner er et godt værn mod overvægt og andre kostrelaterede livsstilssygdomme, og grundlægges særligt i barndommen². En barndom der nu i højere grad finder sted i skolen, der dermed kommer til at spille en vigtigere rolle ift. opdragelse³. På den baggrund er det interessant at belyse, om der er sket forandringer på mad- og måltidsområdet i skolen efter reformen er trådt i kraft. Der fokuseres på hvorvidt der er sket ændringer i skolernes madpolitik, skoleledernes holdninger til området og elevernes oplevede hverdag.

Formålet

Afdækningen har til hensigt, at belyse hvorledes skolerne forholder sig til mad- og måltidsområdet i lyset af folkeskolereformen og særligt om reformen har givet anledning til forandringer på området.

Målet

Målet er at give en statusopdatering på reformens betydning for mad og måltidsområdet, her knap et år efter reformens indtræden.

Mere konkret fokuseres der på:

- Om skolen har en mad- og måltidspolitik? Og om denne er blevet påvirket af reformen?
- Om reformen har medført nye initiativer eller tiltag, hvad angår mad og måltider? Og om eleverne oplever ændringer på området?
- Hvordan forholder skolelederne sig til området? Hvad mener de skolens rolle er?

¹ Folkeskolereformen på undervisningsministeriets hjemmeside: www.uvm.dk

² Fødevarestyrelsen 2013: "Maddannelse, madmod og madglæde" s. 8

³ Fødevarestyrelsen 2013: "Maddannelse, madmod og madglæde" s. 8

Produkt

En rapport på 25 sider, der kan fungere som en temperaturmåling på folkeskolens reaktion på reformen ift. mad og måltider. Denne kan give en indikation på, om reformen har foranlediget nogen former for initiativer eller ændringer på mad og måltidsområdet. Dette udfoldes via relevante temaer, som skolens ansvar ifbm. mad og måltider, madpolitik og maddannelse.

Metode

Kvalitative interviews med skoleledere med henblik på at undersøge:

- Om skolen har foretaget ændringer på mad- og måltidsområdet som følge af reformen
- En overordnet afdækning af skolens mad- og måltidspolitik
- Skoleledernes holdning til skolens rolle ift. ansvar for mad og maddannelse

Kvantitative spørgeskemaer med elever i 8. klasse med henblik på at afdække:

- Om de indtager mere eller mindre mad i skolen efter reformen
- Hvordan fordelingen er ift. hvor de får deres mad fra; madpakke, bod, madordning og mad købt uden for skolens område, sammenholdt med hvordan det var før reformen
- Hvordan de har det i løbet af skoledagen med fokus på sult og træthed
- Og om de har snakket med deres forældre ang. mad og længere dage

Afgrænsning

Afdækningen baseres på empiri fra fem almindelige folkeskoler, dvs. at friskoler eller specialskoler ikke er med. Skolerne er geografisk set spredt over alene landet, fra København, Odense, Middelfart, Viborg og til Haderslev. Skolerne er ikke ualmindeligt sunde og har i gennemsnit 710 elever.

INDLEDNING

Børn i dagens Danmark tilbringer en stor del af deres liv i skolen, især efter Folkeskolereformen fra 2014, hvor skoledagen er blevet længere og kravet til motion større (jf. Folkeskolereformen 2014⁴). Derfor er det en nærliggende tanke at børnene indtager en større del af deres måltider i skolen, men mad- og måltidsområdet nævnes ikke i reformen. Det er derfor interessant at se på, hvordan skolerne forholder sig til området, altså om de har en skærpet opmærksomhed på det, samt at undersøge elevernes oplevelser på området.

Mad og måltider nævnes altså ikke med et ord i reformen og da der ikke er en national madpolitik er det i høj grad op til de enkelte skoler at beslutte, hvordan og hvorledes det skal foregå; om frugtboden må sælge slik, hvor madpakken spises og om mad opfattes som andet end energi til rugbrødsmotoren. Derfor findes der lige så mange madpolitikker og initiativer, som der findes skoler. De fleste skoler har dog taget aktiv stilling til området. Det fremgår af rapporten ”Mad og Måltider i skolen” (2015)⁵ at 53,5 % har en decideret mad- og måltidspolitik, at 36,5 % har iværksat andre madtiltag og kun 10% intet har gjort (Mørk et al. 2015:15,72). En altovervejende del af de danske folkeskoler forholder sig altså til området. Årsagen er især at de ønsker at give eleverne viden om ernæring og gøre dem sundere så de er mere undervisningsparate (Ibid 2015:45). Kun ganske få skoler i rapporten løfter sig over ernæringsperspektivet og breder årsagerne ud til også at gælde ønsker om handlekompetencer og dannelse. At så få gør det, kan være problematisk, da flere børn og unge bliver overvægtige og lige netop maddannelse kan spille en vigtig rolle i at vende den udvikling (Larsen:1)⁶. Sammenholdes dette med at mad- og måltidsvaner især grundlægges i barndommen, er skolen en særdeles vigtig aktør i prægningen af livsstil og sundhed for hele livet (Gubbels et al., 2010). Især nu da skolen har koloniseret en endnu større del af børnenes liv.

På baggrund af den ny folkeskolereform med længere og mere aktive skoledage, samt ovenstående pointering af barndommens betydning for livsstil og madvaner, ønskes det belyst, om der er sket forandringer på mad- og måltidsområdet i skolen efter reformen. Det er ikke en udtømmende afdækning af området, men en indikation på, hvordan det står til på området. En

⁴ Undervisningsministeriets hjemmeside: www.uvm.dk

⁵ Udarbejdet af DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet

⁶ Interview med Christian Stenbak Larsen med Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Årstal ukendt.
Link: http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/aktuelt/magasinetasterisk/udenforhierarki/nr37november2007/udgivelser_asterisk_asterisk-nrx2e-37-november-2007_20071023113223_asterisk_37_s6-8.pdf

indikation der kombineret med relevante temaer som madpolitik, ansvar og maddannelse kan give et indtryk af mad- og måltidsområdet i folkeskolen her knap et år efter reformen trådte i kraft.

Undersøgelsesspørgsmål

Det primære mål for denne afdækning er at belyse, om reformen har givet anledning til forandringer på mad- og måltidsområdet. Dette sker med fokus på hvorledes skolerne forholder sig til området, særligt når det gælder emner som madpolitik, ansvar og maddannelse. Det andet hovedfokus er hvordan elevernes skoledag ser ud efter reformen, om de oplever forandringer og trives.

Læsevejledning

I afdækningens første del sættes der fokus på, hvilken rolle skolen kan have i forhold til elevernes mad- og måltider. Der argumenteres for, hvorfor skolens spiller en vigtig rolle og skoleledernes holdninger til området præsenteres. I den næste del fokuseres der på om skolerne har en madpolitik eller lignende, for dernæst at se om denne er ændret som følge af reformen. Det essentielle her er ikke politikens indhold, men hvorvidt den eksisterer og er ændret. Denne del understøttes af pointer om, hvorfor en madpolitik kan være en god idé. I den tredje og sidste del fokuseres på maddannelse, kort sagt forstået som opnåede kompetencer inden for mad- og måltidsområdet. Der argumenteres for at skolen er vigtig for børnenes maddannelse og at skolen via pædagogiske tiltag kan præge eleverne. Både skoleledernes holdninger til området, samt elevernes hverdagslige oplevelser belyses. Begge dele med fokus på, om der er sket forandringer på mad- og måltidsområdet. Som det første fastsætte den metodiske og teoretiske ramme.

METODE

Afdækningen baseres på både kvalitativ og kvantitativ empiri, samt relevant teori og rapporter. De forskellige teorier og rapporter benyttes til at folde empirien ud gennem kvalificerede og relevante perspektiver på mad- og måltidsområdet. Der henvises især til Jette Benn⁷ der bl.a. er cand.pæd. i ernæring og biokemi, ph.d. på institut for uddannelse og pædagog samt tidligere hjemkundskabslære, Fødevarerstyrelsen⁸ der tager sig af regler på fødevarerområdet og bl.a. udsender retningslinjer og anbefalinger for kost og ernæring, og Christian Stenbak Larsen⁹ adjunkt ved Surh's Seminarium og sociolog fra Københavns Universitet, særligt med interesse for madsociologi.

Interviews & surveys

Valget af interviews og surveys til indsamling af empiri baseres på, at de kvalitative interviews giver dybde, mens de kvantitative surveys giver bredde. Ved at benytte begge opnås muligheder for et nuanceret billede af mad- og måltidssituationen i folkeskolen.

Via semi-strukturerede, kvalitative interviews med skolelederne åbnes der op for nye vinkler end forud antaget. Det semi-strukturerede design betyder i praksis, at interviewene tager udgangspunkt i nogle på forhånd fastsatte kategorier, men at der inden for disse er frihed til, at interviewene kan tage forskellige drejninger, alt efter hvordan de forløber (Brinkmann & Tanggaard 2010:37). Af overordnede kategorier er bl.a. om skolen har en madpolitik og om den er ændret efter reformen og om skolelederen mener skolen har et ansvar på mad- og måltidsområdet. En anden begrundelse for valget af den kvalitative metode er omfanget af interviews. Da afdækningen baseres på fem skoler, er der fem skoleledere med, altså et for spinkelt grundlag til en kvantitativ undersøgelse. Med de kvalitative interviews er der derimod mulighed for at opnå flere - og uventede perspektiver på området. Interviewene er af praktiske årsager foretaget telefonisk, da det skulle være belejligt for skolelederne at deltage. De fleste folkeskoler oplever nemlig en stor interesse fra bl.a. medier og andre med interesse for folkeskolereformen 2014 for tiden, og det kan derfor være svært at få en fod indenfor.

⁷ <https://gad.dk/Jette%20Benn>

⁸ <http://www.foedevarestyrelsen.dk/Sider/forside.aspx>

⁹ http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/aktuelt/magasinetasterisk/udenforhierarki/nr37november2007/udgivelser_asterisk_asterisk-nrx2e-37-november-2007_20071023113223_asterisk_37_s6-8.pdf

Den kvantitative del af afdækningen består af survey spørgeskemaer med 8. klasser på fire af de skoler fem skoler, hvor der blev foretaget interviews med skolelederne. Meget beklageligt gik spørgeskemaerne fra en af skolerne tabt i posten¹⁰. Valget af surveys baseres på ønsket om, at finde generelle mønstre og få en fyldestgørende afdækning i bredden (Hansen & Andersen 2009:25). Altså at få mange elevers svar på fastsatte spørgsmål og herefter statistisk redegøre for, hvad eleverne oplever og mener. Eleverne spørges ind til forhold som, hvor ofte de har madpakke med, om den er større i år end sidste år, om de køber mad udenfor skolen osv. Det er altså en afdækning af, hvordan deres hverdag er på mad- og måltidsområdet, og om der er sket ændringer siden reformen. Der spørges bl.a. ind til elevernes vaner i år i forhold til sidste år, f.eks. spørges de hvor de oftest spiser frokost i år og hvor de oftest spiste frokost sidste år. Der er altid en fare for at eleverne husker forkert, men det er et grundvilkår i indsamlingen af empiri. Men for at imødegå dette vilkår er størstedelen af spørgsmålene konkrete og af lukket art. Der er dog tre åbne svarkategorier, hvor eleverne bedes knytte en kommentar til et andet svar. Her benyttes den åbne kategori, som en udfoldelse af det lukkede spørgsmål.

Skoleledere & 8. klasser

Ved at interviewe både skoleledere og elever, belyses reformens betydning fra flere sider og potentielt forskellige oplevelser synliggøres. Valget om at interviewe skolelederne baseres på, at de har et overordnet billede af skolens mad- og måltidspolitik, samt på, at det de fortæller kan ses som et udtryk for skolens officielle holdning på området. Derudover er skolelederens holdning og opbakning væsentlig, hvis initiativer skal sættes i værk og blive en succes (Idékatalog: ”Mad- og måltidspolitik i skolen” af Fødevarestyrelsen 2003:2¹¹).

Interviewene med elever er valgt, fordi det er deres hverdag afdækningen drejer sig om. Det er dem der særligt oplever folkeskolereformen og hvad den betyder i praksis for mad- og måltidsområdet. De kan måske også bedre opfange nogen af de små forskelle i hverdagen som reformen har bragt med sig, de små nuancer som skolelederen ikke nødvendigvis er opmærksom på. Grunden til at valget er faldet på lige netop 8. klasses elever skyldes, at de er gamle nok til at kunne huske hvordan mad- og måltidssituationen var sidste år og derved kan de indikere om der er sket ændringer siden reformen. Derudover styrer de i høj grad selv deres spisepause og de fleste klasser har lov til at forlade skolens område i pauserne. Der kan altså belyses mange forskellige

¹⁰ Det var desværre ikke muligt at få skemaerne udfyldt på ny

¹¹ Fremover henvises der til kataloget således: Idékatalog

måltidsaspekter ved at interviewe 8. klasser. Det ville uden tvivl give et helt andet billede, hvis interviewene foregik med elever fra 2. klasse.

Afgrænsning

Afdækningen baseres på empiri fra fem almindelige folkeskoler, dvs. at friskoler eller specialskoler ikke er med. Skolerne er geografisk spredt over alene landet, fra København, Odense, Middelfart, Viborg og til Haderslev. Fire af skolerne har en bod, mens den sidste skole har en madordning. Skolerne har i gennemsnit 710 elever, hvor skolen med flest har 950 elever og skolen med færrest har 550 elever. Alle skolerne har til og med 9. klassetrin, og en enkelt har også 10. klasse. Ingen af skolerne har erklæret sig særligt sunde eller stikker på andre måder markant ud på mad- og måltidsområdet. Det er altså fem ganske almindelige folkeskoler. Der er dog kun empirisk elevmateriale fra fire af skolerne, da spørgeskemaer fra en af skolerne gik tabt i posten.

MADDANNELSE SOM RAMME

Her foldes begrebet *maddannelse* ud for at sætte en overordnet ramme for afdækningen, da maddannelse er et gennemgående begreb på tværs af temaerne. Dette gøres for at give en forståelse for hvad begrebet rummer og hvorfor det er relevant i denne afdækning og i skolesammenhæng generelt. Til dette arbejde benyttes især litteraturstudiet ”*Maddannelse, madmod og madglæde – Hvilken betydning har daginstitutionernes madkultur og måltidspædagogik*”¹² foretaget for Fødevarestyrelsen¹³. Hovedpointen i studiet er at mad og måltider i institutioner ikke kun bør handle om ernæring; ”*da et ensidigt fokus på ernæring gør, at vi nemt overser andre oplagt muligheder for sundhedsfremme, som måltider også rummer*” (Maddannelse 2013:3). Baggrunden for studiet er, at; ”*hvis børn skal motiveres til at spise sundere mad er det ikke nok at tilbyde dem nærende kost. Omgivelserne, den sociale setting mv. skal tilsvarende motivere børn til et sundt måltid. Fødevareministeriets måltidsætning i det mad- og måltidspolitiske udspil ”Sund madglæde” er at sikre ”ordentlig mad til børnene” og skabe rammer, der giver børn mulighed for at udvikle ”kompetencer, mod, lyst og vilje til at leve sundt*” (ibid:4). Pointen er altså at et ensidigt fokus på kost og ernæring ikke er tilstrækkeligt, men at fokus må bredes ud, så børnene har mulighed for kompetenceudvikling og maddannelse.

Maddannelse er et bredt begreb og defineres ud fra mange aspekter i litteraturstudiet. Først karakteriseres *dannelse*, hvor der bl.a. henvises til Jette Benns opfattelse som lyder; ”*det vi i en pædagogisk sammenhæng ønsker, der kommer ud af en undervisningsindsats eller anden pædagogisk indsats*”, samt til Helle Brønnum Carlsen, der kalder dannelse ”*en livslang proces, der former individer til at være kritiske, reflekterede og bevidste samfundsborgere*” (ibid:12). Begrebet samles kort op til at være ”*en livslang proces der former os til at være kritiske, reflekterede og bevidste samfundsborgere*” (ibid). Pointen er således at en måde at, opnå sunde borgere der trives, er gennem dannelse og særligt maddannelse. Maddannelses begrebet bygger ovenpå dannelses begrebet og ses bl.a. i måden hvorpå måltidet udspiller sig, de interaktioner der finder sted omkring måltidet og rammerne omkring det – både fysiske og sociale (ibid:15). I litteraturstudiet peges på at; ”*gør man pædagogisk set en indsats for at inddrage barnet aktivt rummer måltidet mange pædagogiske muligheder for fremme af motorik og sansning, sprog og begreber, koncentration og fordybelse samt selvtillid og selvværd og sociale kompetencer som indføling og samarbejde*” (ibid). Måltider rummer altså mulighed for udviklingen af en lang række kompetencer, hvis det da

¹² Fremover henvises der til studiet således: ”Maddannelse 2013”

¹³ Foretaget af Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

prioriteres og sættes på den pædagogiske dagsorden. Kompetencer der på sigt kan ligge grunden for udviklingen af kompetente, reflekterede og bevidste borgere.

ET SPØRGSMÅL OM ANSVAR

”Det er et politisk spørgsmål, hvad skolen skal tage sig af, hvad vi vil være fælles om (...) Spørgsmålet er, om det stadig kan ses som et individuelt anliggende, hvad der sker i spisepauserne, nu hvor børnefamilierne tilbringer megen tid på arbejdsmarkedet (...) Tidens tendens gør det sværere at opretholde den påstand, at skolen udelukkende skal tage sig af åndens dannelse, mens legemet og dets behov udelukkende er forældrenes ansvar for de små børns vedkommende og for de større elevers deres eget”

(Benn 2002:50)

Ovenstående citat af Jette Benn sætter rammen for, hvad dette afsnit omhandler. I citatet peger hun på at tendensen med, at forældrene bruger megen tid på arbejdsmarkedet gør, at det er særligt vigtigt at se på skolens ansvar når det gælder maddannelse. Argumentet om tidens tendens understøttes af, at eleverne nu også tilbringer flere timer i skolen pga. folkeskolereformen. Et essentielt spørgsmål i den forbindelse er, hvad skolelederne mener skolens rolle er ift. mad og måltider. Hvis det er et område skolen vælger at fokusere på, er skolelederens opbakning essentiel, da ledelsen opbakning er afgørende for at initiativer vedtaget (Idékatalog 2003:2). Et andet element er at skolen er en vigtig samfunds institution, hvor eleverne tilbringer mange timer hver dag. Mange timer hvor de civiliseres, socialiseres og på andre måder formes, dannes og lærer.

Skolens rolle kan fint opsummeres med følgende uddrag fra bogen ”Civiliserende Institutioner” af Gilliam og Gulløv (2012): *”Fra et civiliseringsperspektiv bidrager velfærdsinstitutioner som vuggestuer, børnehaver og skoler til borgernes opvækst og fredelige sameksistens. Det er i disse institutioner, børn skal lære at begå sig uden for familien, og her de skal tilegne sig viden og kundskaber, der er vurderet som nyttige og relevante for dem. Det er her, de skal dannes og udvikles, så de kan indgå i samfundet som velintegrerede borgere”* (Gilliam & Gulløv 2012:39). Her peges der på at institutionerne, herunder skolen, spiller en vigtig rolle i borgernes dannelse og dermed evne til at indgå i samfundet. Spørgsmålet er da, hvad der vurderes væsentligt. Gør mad- og måltidsområdet?

Alsidig udvikling

Gilliam og Gulløv peger i ovenstående citat på at skolen fungerer som en alment dannende institution og i den almene dannelse kan der argumenteres for, at mad og måltider er væsentlige aspekter. Dette gør bl.a. Jette Benn, der taler for at skolen bør have en vigtig rolle ift. maddannelse og refererer til Folkeskoleloven¹⁴: ”Tidligere har begrebet almendannelse, været en del af folkeskolens formålsparagraf, men det er det ikke mere. Nu skal skolen ’fremme den enkeltes elevs alsidige udvikling’ og også ’forberede dem til videre uddannelse’”, og hun fortsætter: ”til en alsidig udvikling vil vi kunne argumentere, hører også læring på madområdet. Der hører en maddannelse til, hvor man netop gennem alsidige læreprocesser får muligheder for, at forstå maden i forhold til egne behov, men også i relationen til samvær og omsorg for andre. Med hensyn til forberedelsen til videre uddannelse giver netop de kreative og praktiske arbejdsprocesser, der kan forbindes til madområdet, kombineret med analyser og refleksioner, muligheder for en læring, der kommer udover madtemaet” (Benn 2012¹⁵). Afslutningsvist konkluderer hun at: “maddannelse forstået bredt må være del af den basale dannelse, som vi får igennem opvækst og skolegang. Nødvendigheden og det essentielle i maddannelse kan begrundes i, at vi både som enkeltpersoner, familiemedlemmer, borgere, forbrugere og producenter er nødt til at forholde os til maden som nydelse, ressource og nødvendighed” (ibid). Benn mener således at maddannelse bør være en del af skolens opgaver, da en ’alsidig udvikling’, som skolen er forpligtet til via Folkeskoleloven, også bør dække maddannelse. Ydermere mener hun at maddannelse rækker udover madtemaet og bredere færdigheder kan opnås herigennem. Christian Stenbak Larsen argumenterer også for at maddannelse i skolen er afgørende. I artiklen ”Opskriften på dannelse”¹⁶ pointerer han, at børn og unges helbredstilstand for første gang i historien er dårligere end deres forældres generation, og hvis den udvikling skal vendes er det traditionelle fokus på sund kost og motion ikke nok. I artiklen nævnes, at Christian Larsen; ”har undersøgt de eksisterende politiske strategier om mad i skoler og pædagogiske institutioner og må konstatere, at en vigtig ingrediens er udeladt: måltidet”(Larsen). Han uddyber det med, at ”det er et problem, for måltidets sociale og kulturelle sammenhæng har ikke blot stor betydning for, hvad det er for en type kost, vi indtager, men spiller også en væsentlig rolle for det enkelte menneskes dannelse. Derfor er det oplagt at inddrage måltidet i skolen

¹⁴ Folkeskoleloven: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=163970>

¹⁵ Fra artiklen “Er det spiseligt?” på folkeskolens hjemmeside: www.folkeskolen.dk.

Link: <http://www.folkeskolen.dk/508524/kommentar-maddannelse---er-det-spiseligt->

¹⁶ Artikel fra hjemmesiden for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Årstal ukendt. Link:

http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/aktuelt/magasinetasterisk/udenforhierarki/nr37november2007/udgivelser_asterisk_asterisk-nrx2e-37-november-2007_20071023113223_asterisk_37_s6-8.pdf

strategisk”(ibid). Også Fødevarestyrelsen pointerer at skolen har et ansvar, hvilket f.eks. fremgår af deres Idékatalog ”Mad- og måltidspolitik i skolen”: ”*børns sundhed og velfærd er først og fremmest et forældreansvar. Men det er også et fælles ansvar. At sikre en bedre sundhed forudsætter, at vi alle – den enkelte, familien, daginstitutioner og skoler, kommuner og staten – erkender vort ansvar og handler derudfra*” (Idékatalog 2003:1).

Der kan altså argumenteres for at skolen er en vigtig samfundsinstitution, der bør spille en væsentlig rolle ift. børns udvikling af kompetencer og dannelse når det gælder mad og måltider. Denne udvikling indgår i et større perspektiv, der handler om almindelig dannelse af børnene til sunde borgere, der er velintegreret i samfundet. Men en ting er at der kan argumenteres for, at skolen bør spille en væsentlig rolle, en anden ting er hvordan skolerne selv opfatter denne rolle og deres ansvar. Derfor fokuseres der i det følgende på skoleledernes holdning til, hvilket ansvar de mener skolen har ift. mad- og måltidsområdet.

Skoleledernes standpunkt

Overordnet synes skolelederne at mad- og måltidsområdet er forældrenes ansvar, men de nævner samtidigt at skolen også spiller en rolle. Graden af hvor meget ansvar skolelederen synes skolen skal have, varierer dog mellem skolerne, hvilket fremgår af følgende citater:

Connie: Jeg synes primært ansvaret er forældrenes. Når det så er sagt, er det også en af opgaverne i skolen og det er nødvendigt at vi påtager os det. Jeg mener, vi kan godt slå hinanden i hovedet ift. hvem der skal gøre hvad, men jeg tænker at det selvfølgelig er forældrenes ansvar, men det er også vores ansvar når der er noget der ikke er så hensigtsmæssigt og prøve at indgå i et ordentligt samarbejde omkring det. Og at vi også gør hvad vi kan her ift. at, vi vil ikke have at I drikker cola, og I går ikke i byen og står og spiser ovre ved Fakta

(Bilag 4)

Ovenstående kommentar viser en skoleleder der primært mener ansvaret er forældrenes, men at skolen også har et ansvar. De følgende to skoleledere synes i højere grad at mene, at ansvaret er forældrenes:

Her peges der altså på, at det primært er forældrenes ansvar, men at skolen også spiller en vigtig rolle, f.eks. i understøttelsen af forældrene. Den næste skoleleder mener klart at det er forældrenes opgave:

Interviewer: Synes du at skolen har et ansvar ift. elevernes maddannelse?

Lennard: Nej. Altså selvfølgelig skal det ikke være et kageorgie her, men ansvaret er forældrenes

Interviewer: Okay, men eleverne tilbringer jo faktisk meget tid i skolen, så det kunne jo være -

Lennard: Ja, men nej. Jeg synes det er forældrenes opgave at opdrage deres børn
(Bilag 8)

Skolelederen fra sidste citat nævner dog, at der ikke skal være kageorgie på skolen. Dette afspejler fint skolernes generelle holdning om, at de godt vil have retningslinjer for kost og ernæring og vil spille en rolle her, men perspektiver der rækker herudover mener de er et forældre ansvar. Der synes altså at være en skillelinje mellem det, der handler om maden i sig selv, forstået som kost og ernæring, og det, der handler om maddannelse, altså bl.a. pædagogik, kultur og vaner ifbm. mad. Dette behandles nærmere i de næste kapitler.

Opsummering

Overordnet set synes skolelederne at mad- og måltidsområdet er forældrenes ansvar. De fleste skoleledere erkender dog at skolen også bør forholde sig til området og vil gerne støtte op om forældrenes opdragelse, men generelt placerer de ansvaret på forældrenes skuldre. Et oplagt argument imod skoleledernes holdning er, at skolerne selvfølgelig har et ansvar da måltiderne finder sted på skolens domæne i skoletiden. På den anden side kan der også argumenteres for, at måltidet er det sidste område, hvor forældrene har en mulighed for at påvirke deres børn i en hverdag med lange arbejds- og skoledage. Men uanset disse betragtninger kan skoleledernes manglende lyst til at tage ansvar, synes problematisk ift. Jette Benn, Christian Stenbak Larsen og Fødevarestyrelsens argumenter om, at skolen spiller en væsentligt rolle i grundlæggelsen af gode madvaner og på sigt i dannelsen af kompetente borgere, der kan vende udviklingen med kostrelaterede livsstilssygdomme. Ifølge dem bør skolen altså påtage sig en vigtig rolle ift.

maddannelse af eleverne. Et område der behandles i sidste del af rapporten. For at afrunde denne del og endnu engang pointere, hvorfor skolen kan ses som en vigtig aktør når det gælder mad og måltider, henvises afsluttende til Jette Benn: ”Set fra mit ståsted er det vigtigt, at skolen (og institutionerne) ikke kun retter deres dannelsesopgave mod det senere uddannelses- og arbejdsliv, men også mod et familie- og samfundsliv, idet jeg finder det væsentligt, at kunne forholde sig kritisk til sit livsgrundlag dvs. maden både på det etiske, æstetiske, praktiske og teoretiske plan. Det kan ikke nytte, at vi (ud)danner analfabeter på mad-kostområder” (Benn 2002:50).

MADPOLITIK & FORANDRINGER

Da der ikke gælder en national lovgivning for mad- og måltidsområdet eller en konkretisering i Folkeskoleloven, er det i høj grad op til de enkelte skoler selv at fastsætte rammerne. På nogle skoler har den pågældende kommune dog opsat regler og retningslinjer der skal følges.

Fødevarestyrelsen udgiver bl.a. officielle retningslinjer for fødevarer i Danmark, det gælder også madpolitik. På www.altomkost.dk, der samler styrelsens officielle udmeldinger om anbefalinger, mad og motion, finder man bl.a. føromtalt idékatalog 'Mad- og Måltidspolitik' (2003). Hovedpointen i dette katalog er, at børn og unge spiser for lidt frugt og grønt, og for meget sukker, og at dette er et problem der skal løses i fællesskab mellem forældre, skole, kommune mfl. (Idékatalog 2003:1). En vigtig del af løsningen på problemet er en mad- og måltidspolitik, der i kataloget defineres således: *"En mad- og måltidspolitik er en fælles vedtaget og nedskrevet målsætning om børnenes mad og måltider, mens de er i skole. Politikken skal redegøre for, hvordan skolen forholder sig til den mad, der tilbydes og spises på skolen. Den skal sætte rammerne for måltiderne på skolen. Mad- og måltidspolitikken kan også sætte fokus på, hvordan mad og måltider kan komme til udtryk i undervisningen"* (ibid). I kataloget peges på mad og måltider som et fælles ansvar, hvor også skolen spiller en rolle, og på at en madpolitik er et vigtigt redskab i at gøre børnene sunde og dannede på mad- og måltidsområdet (ibid:1 ff).

I dette afsnit fokuseres der på mad- og måltidspolitik for at finde ud af, om skolerne har ændret noget på området som følge af reformen. Disse madpolitikker eller initiativer, er oplagt at undersøge, da de giver en indikation på skolernes officielle holdning til mad- og måltider. Det giver en pejling på, hvordan skolerne agerer og tænker på området. Det drejer sig først og fremmest om, at finde ud af, om skolerne har en politik eller initiativer, og dernæst om de er blevet ændret efter reformen. Der søges ikke en dybdegående kortlægning af skolernes politik, blot udsagn om hvorledes skolerne forholder sig og om der er sket forandringer. Man kan forstille sig at der er sket ændringer, da elevernes dage er blevet længere og mere aktive, og da der i forvejen er igangsat forandringer, hvorfor det i samme ombæring som reformen kunne være oplagt at gentænke området. På den anden side, har reformen måske medført nok arbejdet til, at madområdet også kan overskues, eller måske er det bare et område skolerne slet ikke har tænkt på eller overvejet.

Politik & principper

Skolerne viser sig at have ret forskellige tilgange til mad- og måltidspolitik. To af skolerne følger den kommunale politik, hvoraf det implicerer en decideret madordning på den ene skole og mere overordnede retningslinjer på den anden. Dette fremgår af de to følgende citater:

Karsten: Vi har den overordnede kommunale kostpolitik at forholde os til, som gælder både mad- og måltidspolitik, og så har skolebestyrelsen så været inde og se hvad det betyder særligt for os

(Bilag 7)

Interviewer: Hvad er grunden til, at I er med i EAT [madordning]?

Mogens: Det skal vi være, det er en politisk beslutning i Københavns kommune. Der er nogen politikere i Børne- og Ungeudvalget der har besluttet at skolerne skal have en madordning

(Bilag 6)

Disse to skolars politik skyldes altså overordnede, kommunale forhold. De to andre skoler har hhv. nogle sundhedsprincipper og en sundhedspolitik, som kommunen ikke er primus motor bag:

Connie: Vi har sådan en sundhedspolitik

Interviewer: Hvornår er den fra?

Connie: Jeg er forholdsvis ny skoleleder, men så vidt jeg husker er den fra 2012. Og sundhedsplejeskerne har været involveret i at lave noget omkring nogen anbefalinger og også kigge på vores elevbod ift. om vores ting er nøglehulsmærket

(Bilag 4)

Poul: Vi har sådan et trivselsprincip, hvor der står noget med at forældrene skal sørge for at børnene har sund mad med og sådan. Men vi har ikke så noget med, at der ikke må serveres bestemte ting på skolen. Ikke så noget med at der ikke må være kage og den slags. Der er ikke forbud mod den slags

(Bilag 5)

Formuleringerne i citaterne giver et indtryk af, at det ikke er et område skolerne har højest på dagsordnen, f.eks. fra ovenstående citat: ”*Vi har sådan et trivselsprincip, hvor der står noget med at forældrene skal sørge for at børnene har sund mad med og sådan*”. Det er ikke de stærkeste vendinger måltidspolitikkerne beskrives i. Dette gælder også for den femte skole der ikke har en madpolitik eller lignende, men SFO’en har dog en dag om ugen med fokus på mad og hvor den kommer fra (jf. bilag 8).

Af citaterne fremgår et vidt spænd i skolernes madpolitik eller initiativer. Det går fra vage ideer om, at eleverne ikke må spise for meget sukker, til principper om, at forældrene skal give deres børn ordentlige madpakker med og over i en egentlig frokostordning. Det er altså meget forskelligt hvor klare skolernes holdninger er til området og hvor strengt de forholder sig til det. Den primære drivkraft bag initiativerne spænder også bredt fra kommune, ledelse, forældrebestyrelse og til sundhedsplejerske.

Det er altså 5 forholdsvist forskellige skoler når det gælder madpolitik eller initiativer. De fire af skolerne har dog det til fælles, at de i højere eller mindre grad har gjort sig tanker om - og udarbejdet retningslinjer for madområdet i skoleregiet, hvor den femte kun har en ugentlig maddag i SFO’en. Derudover virker samtlige skoleledere vage i deres beskrivelser af skolens politik eller initiativer, hvilket kan give en indikation på skolens holdning og praksis ift. mad- og måltidsområdet.

Reformens forandringer

Om reformen har foranlediget ændringer på mad- og måltidsområdet kommer an på, om der fokuseres på skolernes madpolitik eller på rent praktiske ændringer.

Det viser sig, at skolerne alle har det til fælles at politikkerne eller initiativer ikke er ændret pga. reformen. På en enkelt skole er der dog sket ændringer efter reformen trådte i kraft, men dette skyldes kommunale forhold og ikke reformen:

Karsten: Den [kommunale kostpolitik] er spritny for den er blevet revideret her i foråret 2015

Interviewer: Havde det noget med reformen at gøre? Eller var det tilfældigt?

Karsten: Det har ikke noget at gøre med reformen, det tror jeg ikke på

(Bilag 7)

På et mere praktisk plan har reformen heller ikke røkket ved meget. På den ene side ville det være oplagt, hvis der var sket ændringer, nu da dagene er blevet længere og der er et større krav om aktivitet. På den anden side er det et område, der ikke nævnes i reformen og det er da helt op til skolerne selv, at foretage ændringer, hvis de finder det nødvendigt. Ændringer skolerne måske ikke har overvejet eller haft overskud til oveni reformen. Det viser sig da også, at reformen så godt som ingen praktiske ændringer har medført, hvis man spørger skolelederne. På to af skolerne har reformen dog medført udvidet åbningstider i boden på den ene skole og den anden skole har skrevet til forældrene, at børnene skal have en god madpakke med:

Karsten: Der hvor der er sket en ændring er ift. det at sælge mad. Her har vi udvidet til, at det kan gøres nu i flere pauser fordi skoledagen er blevet længere

Interviewer: Ja, så det er noget nyt der er sket pga. reformen

Karsten: Ja, åbningstiden

(Bilag 7)

Interviewer: Har reformen givet anledning til noget nyt hos jer på mad- og måltidsfronten?

Connie: Nej ikke andet end vi har sagt til forældrene når vi skriver ud, at de skal sørge for at give børnene en god madpakke med – det er en lang dag, det er blevet en længere dag for dem

(Bilag 4)

Som det fremgår af citaterne er det altså meget begrænsede ændringer der er sket. Der er dog en anerkendelse af, at dagen er blevet længere og at forandringer derfor har været nødvendige. På de tre resterende skoler har reformen ingen ændringer medført. Men en af disse skoleledere nævner dog, at det ville være en god idé at ændre pausetidspunkterne pga. reformen:

Interviewer: Hvad med pauser? Har alle elever pause på samme tid eller?

Poul: Ja det har de, og det er igen fordi de er så stor en skole. Reformen gør jo også at der ville det nok være smartere at holde pauser når man har brug for det og så noget, men fordi vi er så store – altså bare en afdeling hos os, f.eks. 0.-3. Er jo lige så stor som mange skoler. Så vi er nødt til at holde pause på samme tid for at logistikken kan lade sig gøre.

Interviewer: Har tidspunkterne på pauserne ændret sig efter reformen?

Poul: Nej, de ligger nogenlunde ligesådan.

Interviewer: Så reformen har ikke rigtig betyder noget ift. mad?

Poul: Nej, det har det faktisk ikke nej

(Bilag 5)

Her nævner skolelederen, at det ville være en god ide at holde pauser når behovet er der, men pga. skolens størrelse er det ikke praktisk muligt. Af praktiske årsager holder alle eleverne også pause på samme tid på alle skolerne. Det kunne ellers tænkes at det er meget forskelligt, hvornår f.eks. en 2. klasses og en 8. klasses elev har brug for pause.

Ud fra skoleledernes fortællinger har reformen altså stort set ingen ændringer medført på mad- og måltidsfronten. Det kan som sagt f.eks. skyldes manglende opmærksomhed på området, at der faktisk ikke er problemer eller manglende overskud og ressourcer til at håndtere området. Flere af skolelederne har svært ved at forstå, hvorfor reformen overhovedet skulle kunne give anledning til ændringer. Det kan igen skyldes flere ting, f.eks. at der ikke er et problem eller at skolen ikke følger godt nok med i elevernes dagligdag på mad- og måltidsområdet.

Opsummering

Fødevarestyrelsen beskriver prægning af elevernes madvaner som et fælles ansvar, hvor også skolen spiller en vigtig rolle. Særlig med en madpolitik kan skolen påvirke eleverne i en sund retning. De fem skoleledere tilkendegiver da også at have forskellige former for madpolitik eller principper. Der er dog ikke sket ændringer på dette område efter reformen. Reformen har kun medført ganske få praktiske forandringer på to af skolerne, f.eks. ændrede åbningstider i boden. Elevernes pauser er heller ikke ændret, selvom en skoleleder nævner at det ville være ideelt. Der er altså sket forsvindende lidt på mad- og måltidsområdet efter reformen, når det angår politik og andre madinitiativer. Dette kan give et billede af, at mad- og måltidsområde ikke står nummer 1 på skolernes prioriteringsliste.

MADDANNELSE I SKOLEN

Som allerede nævnt står kravet om almen dannelse ikke længere i den danske folkeskolelov. Til gengæld er nu kravet om, at den enkelte elevs alsidige udvikling skal fremmes (jf. Folkeskoleloven § 1). I den forbindelse argumenterer bl.a. Jette Benn og Christian Stenbak Larsen for, at denne udvikling også gælder mad- og måltidsområdet, og at skolen spiller en vigtig rolle her (jf. afsnittet ”Maddannelse som ramme”), hvilket er fokus for dette afsnit. I Fødevarerstyrelsens føromtaltede idékatalog anvendes termen *kostpolitik* ikke fordi: ”*mad og måltider handler ikke kun om selve maden, men også om de fysiske, tidsmæssige og sociale rammer, børnene har til at spise maden i. Ved at arbejde bredt med mad og måltider oplever eleverne også maden og måltiderne som en helhed, og det kan medvirke til at styrke deres maddannelse og kompetencer til at vælge sundt*” (Idekatalog 2003:3). Der synes altså, at være enighed om, at det ikke er nok kun at fokusere på kost og ernæring, men at et bredere begreb om maddannelse må på tapetet. Men er det noget skolerne fokuserer på og hvad er elevernes oplevelser? Disse spørgsmål belyses i dette afsnit.

Dette gøres bl.a. via fokus på skolernes madpolitik og ved at spørge skolelederne direkte, om de også har fokus på dannelse og pædagogik i forhold til mad- og måltider. Desuden har eleverne svaret på spørgsmål om deres vaner og fysiske rammer omkring måltidet, samt hvordan de har det i skolen.

Kostens spor

Skolerne har det til fælles at deres politik er centreret om kost og sundhed, og ikke om f.eks. pædagogiske mål eller dannelse. Alle skoleledere synes at have problemer med at forstå, at madpolitik kan dreje sig om andet end kost, selv hvis man spørger direkte til pædagogik og dannelse. Kost og ernæring er ubetinget skolernes fokus når der spørges ind til essensen af deres madpolitik, hvilket f.eks. fremgår af følgende citater:

Connie: Det [formålet] er at sørge for, at vi har en holdning til, hvad de stopper i hovedet når de er her og hvad vi tænker giver god energi. Vi er ikke en fanatisk skole, hvor man ikke må spise kage når der er fødselsdag, men bare ift. at vi ikke vil se slik, kager, sodavand i dagligdagen. De har madpakker med og så kan de købe det sunde udvalg der er i vores elevbod

Interviewer: Så I har primært fokus på maden og ernæring ikke?

Connie: Jo, og energien til en skoledag

(Bilag 4)

Interviewer: Så det [trivselsprincippet] handler mest om forældrenes rolle og at børnene skal have en madpakke med der er af ordentlig kvalitet?

Poul: Ja, det gør det

Interviewer: Så der er ikke så meget med at skolen f.eks. har en pædagogisk funktion ift. mad og måltider?

Poul: Nej, det har vi ikke, må jeg indrømme

(Bilag 5)

Skoleledernes primære fokus er altså på kost og ernæring, og ikke på de mere dannende elementer i måltidet. Nogle skoleledere nævner dog at de forsøger at brede perspektiver ud, som f.eks. denne:

Interviewer: Så det er ikke kun kost og ernæring i har fokus på?

Karsten: Nej, det hedder en mad- og måltidspolitik så det også på en eller anden led er kulturskabende

Interviewer: Tror du også I ville tænke på det mere dannende hvis ikke det kom fra kommunal side?

Karsten: Ja, det har altid været en måde at agere på i vores skole regi, vi har haft kostpolitik ift. hvordan og hvorledes agerer vi når vi er på lejrskole og alt det der.

Så der har været noget tidligere, så det er der ikke noget nyt

(Bilag 7)

Samme skoleleder svarer altså at de har fokus på andet end kost, men når der spørges nærmere ind til emnet, viser det sig faktisk at kosten igen er omdrejningspunktet, hvilket fremgår af følgende citat:

Interviewer: Du sagde at I har nogle mere pædagogiske eller dannende elementer i den politik eller de tiltag i har, forstod jeg dig ret?

Karsten: Ja, det er ift. at hvis man ikke passer på så er der kageordning en gang om ugen, fordi det er fredag og fordi det er fødselsdag, og så kan der være

kageordning 40 gange om året. Der har vi skåret igennem og sagt, at den slags ting foregår kun ved særlige lejligheder. Det er noget man på bestyrelsesniveau og ledelsesniveau har gået ind og sagt hvornår der er en særlig lejlighed, det kan være den dag der er juleklippedag, der må man godt spise en æbleskive eller to. Men ellers handler det om, at hvis man skal dele ud i klassen skal det være ud fra nogen sundhedsprincipper, det kan være grovboller eller frugt, og det er en udvikling der er ved at tage form

Interviewer: Så det handler altså primært om kost og ernæring, og ikke så meget det sociale og andre -

Karsten: Jo, hvis der er nogen der har boller med til fødselsdag så spiser man dem jo sammen. Og så er der jo de fag hvor der skal laves mad eller på lejrskole, hvor man selv skal lave mad, der er også nogen andre processer inde over

(Bilag 7)

Ovenstående citat beskriver generelt skoleledernes svar, når der spørges direkte ind til de mere dannende eller pædagogiske elementer i måltidet. Enten er det helt umuligt at dreje fokus væk fra kost og ernæring, og over til noget der handler om dannelse og pædagogiske mål, eller også viser essensen sig alligevel at være, at eleverne ikke må have kage med hver dag eller drikke cola foran Fakta, hvis det ellers umiddelbart lykkes. For skolelederne synes skolens eneste opgave, når det gælder mad og måltider i skolen, at handle om, at eleverne spiser nogenlunde sundt og at kage kun er til særlige lejligheder. Så hvad angår madpolitik har skolerne ikke fokus på pædagogik og maddannelse.

Måltidets rammer

”En uformel læring vil der altid være forbundet med den daglige spisepauseoplevelse, derfor er det ikke ligegyldigt hvordan maden i skolen opleves, og der må også børn og unge have et anstændigt arbejdsmiljø”

(Benn 2002:50)

I ovenstående citat henviser Jette Benn til, at børn og unge må have et ordentligt *arbejdsmiljø* til spisning i skolen. Med arbejdsmiljø menes rammerne omkring måltidet; både de fysiske og de sociale. Rammerne er nemlig en vigtig del af maddannelse og for hvordan mad- og måltider

opleves, og de understøtter de pædagogiske principper og omvendt (Maddannelse 2013:52). Derfor fokuseres der i det følgende på, hvilke rammer eleverne har på de adspurgte skoler. Det gøres først gennem hvad skolelederne fortæller og dernæst via elevernes udsagn.

Madpakker & matematikbøger

Generelt fortæller skolelederne at langt de fleste elever spiser i klasserne og kun et fåtal spiser i områder specielt indrettet til spisning. Dette fremgår bl.a. af følgende tre citater:

Karsten: I 0.-6. Klasse spiser man i klasserne, og det gør man fortrinsvist også fra 7.-9., men der har vi forsøgt at skabe noget der ligner kantine forhold. Ikke fordi at det er voldsomt stort, men for at skabe nogen rammer der gør at man kan sætte sig et andet sted hen med sin madpakke eller med den mad man køber. Ellers er det også sådan nu, at når vejret indbyder til det kan man tage sin mad med ud i gårdene osv. og nyde den der. I nogen sammenhænge er det også sådan at selve det at spise foregår mens der er noget pædagogisk personale til stede, i hvert fald i nogen af de mindre klasser

(Bilag 7)

Connie: De [eleverne] spiser i klassen, der er mulighed for at sidde nede i elevboden, men der kan de slet ikke sidde alle sammen

Interviewer: Bliver der lagt op til at de kan gøre et eller andet hyggeligt; ændre bordene, sætte dem anderledes eller andre ting?

Connie: Nej, det tror jeg ikke, men der er lagt op til i indskoling og på mellemtrinnet at man spiser sammen med sin lærer. Så der er god tid, ti minutter – et kvarter, og så er der også nogen der hurtigt tager en mad og skal ud og spille fodbold og har den i hånden. Der er ro og voksne omkring når man spiser

(Bilag 4)

Mogens: De [eleverne] spiser i klassen. Der er ellers lavet en EAT-lounge, men der er desværre ikke plads, den er meget lille så de spiser i klassen

Interviewer: Bliver der lagt op til at de kan rykke lidt rundt på bordene og gøre det lidt mere hyggeligt?

Mogens: Det er lidt forskelligt, der er nok nogen steder hvor man sidder sammen, men der er mange børn i klasserne, der er er 26-27-28

(Bilag 6)

Som det fremgår af citaterne spiser de fleste af eleverne i klasserne. De små spiser typisk med en lærer, men ellers er eleverne overladt til sig selv. Der ligger ikke op til at der kan gøres noget i spisepauserne for, at ændre rammerne fra læringslokale til spiselokale – f.eks. rykke rundt på bordene eller lignende. Dette kan skyldes mange ting, f.eks. at det er for omstændigt i praksis, at eleverne hellere vil ud at lege med en mad i hånden, eller at det måske ikke er noget skolen har tænkt over. At der ikke gøres noget for at skabe en hyggelig spisesituation kan også hænge sammen med, at skolernes fokus ikke er på pædagogik og dannelse når det gælder mad og måltider. Det lader dog til at skolelederne beklager, at de ikke kan tilbyde bedre spiseforhold i klasserne eller mere plads i områderne specielt for spisning; boden, kantinen og loungen.

Frokost med 8. årgang

Maddannelse ift. elevernes oplevelser hænger her især sammen med rammerne for måltidet, særligt hvor der spises. Derudover hænger maddannelse sammen med elevernes vaner omkring mad og måltider, særligt hvor de får deres mad fra, og om de trives på området. Her er det interessant at se hvad der faktisk gør sig gældende og om reformen har medført nogen forandringer. I alt har 232 elever besvaret spørgeskemaet, heraf er der 99 piger og 133 drenge (jf. bilag 2). Ikke alle resultater og procenter bringes her, se bilag 1 for mere.

Foran skolebordet

I tråd med skoleledernes oplysninger svarer 85 % af eleverne, at de spiser deres frokost i klasselokalet, hvilket er det samme som sidste år. Stort set alle elever spiser således samme sted som de modtager undervisning. I henhold til pauser mener 74 % ikke at de har fået flere pauser i år, selvom dagen er blevet længere. Om de har pauser af længere tid vides ikke, men eleverne oplever i hvert fald ikke at de har flere pauser, hvilket også er det skolelederne fortæller. Det tyder altså på at eleverne har nogle lange dage foran skolebordet. Især fordi 54 % af eleverne ikke mener de bevæger sig mere i løbet af skoledagen i år, i forhold til sidste år. Dette er en oplevelse der deles på tværs af skolerne, hvilket kan tyde på at der ikke er en overordnet plan fra skolens side, når det handler om at få mere motion på skoleskemaet. At eleverne ikke synes skoledagene er blevet mere

aktive, kan have betydning for hvordan de trives i løbet af skoledagen, når det angår sult og træthed. Godt nok er de længere tid i skole, men hvis de ikke bevæger sig mere kan det tænkes, at deres madvaner ikke er forandret. Dette er dog ikke tilfældet.

Madpakken – en sikker favorit

Langt de fleste af eleverne, 77 %, har madpakke med minimum 3-4 dage om ugen. Det gør madpakken til det langt de fleste elever spiser til frokost. 39 % af eleverne har oven i købet en større madpakke med i år end sidste år. Dette begrundes især med længere dage og generelt en større sult, der jo sagtens kan hænge sammen med de længere dage. 45 % af eleverne har talt med deres forældre om, at de måske bør have mere mad eller flere penge med i år pga. længere dage. For 18 % af eleverne var det forældrene der bragte det på banen, mens 24,5 % selv tog emnet op. Af de elever der selv tog emnet op har hele 91 % madpakke med minimum 3-4 dage om ugen. Det er en ganske betragtelig del og viser at elevernes eget engagement har noget at skulle sige ift. hvor ofte de har madpakke med. Dette ses af nedenstående tabel 1:

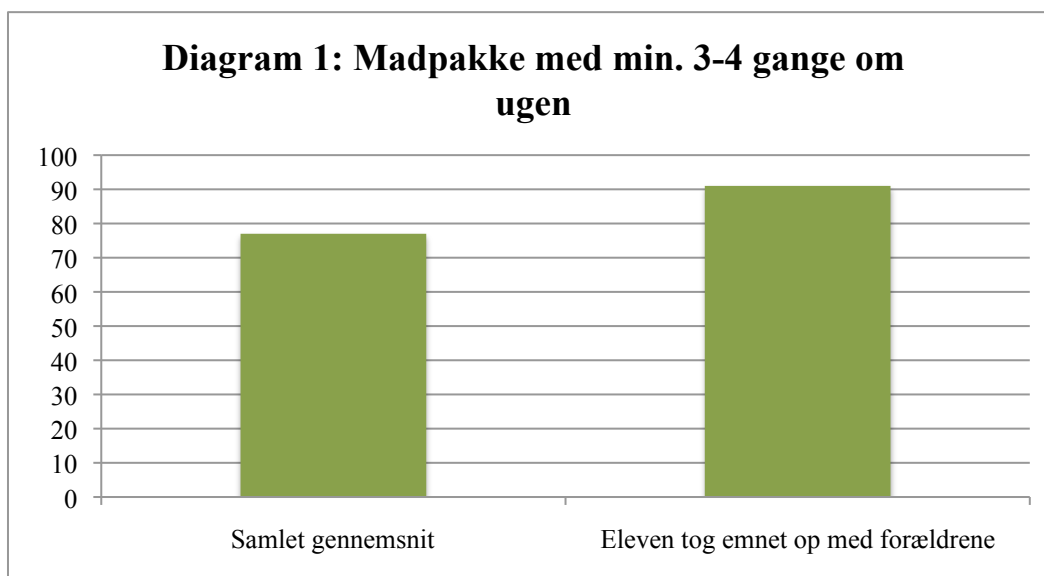

Diagram 1: Hvor ofte har eleverne i gennemsnit madpakke med min. 3-4 gange om ugen

Eleverne benytter dog også andre muligheder end madpakken. Fire af skolerne har en bod, mens en enkelt skole har en madordning. Det viser sig dog at 71 % af eleverne sjældent eller aldrig benytter skolens tilbud, hvilket er det samme som sidste år. Dette kan synes problematisk, hvis det særligt er her skolerne forsøger at påvirke eleverne i en positiv retning ift. sund mad og gode vaner. Ganske anderledes står det til med tilbud udenfor skolen, hvor der handles meget. Alle eleverne, på nær

eleverne fra en klasse, må forlade skolens område i frikvartererne og måtte det også sidste år. 68 % af disse elever fortæller at de *nogen gange* køber mad udenfor skolen og 47,5 % fortæller at de *oftere* gør det i år ift. sidste år. Der er altså sket en stigning i købene udenfor skolen. Eleverne begrundet det selv med at der er kommet nye lavpris butikker i nærområdet (det gælder eleverne fra en af skolerne), at det er billigere end skolens tilbud eller at de har flere penge i år. Det kan også skyldes at de er længere tid i skole og har behov for mere energi, men det vides ikke.

Uden mad og drikke..

Selvom eleverne i høj grad har madpakke med og køber mad udenfor skolen, er langt de fleste stadig sultne og trætte i løbet af skoledagen. 75 % af eleverne angiver at være sultne på et eller flere tidspunkter i løbet af dagen¹⁷, hvis man kigger på kønnene gælder det for 83 % af pigerne og 70 % af drengene. Det er særligt om eftermiddagen sulten sætter ind, her er 60 % af pigerne og 43,5 % af drengene sultne. Dette fremgår af diagram 2.

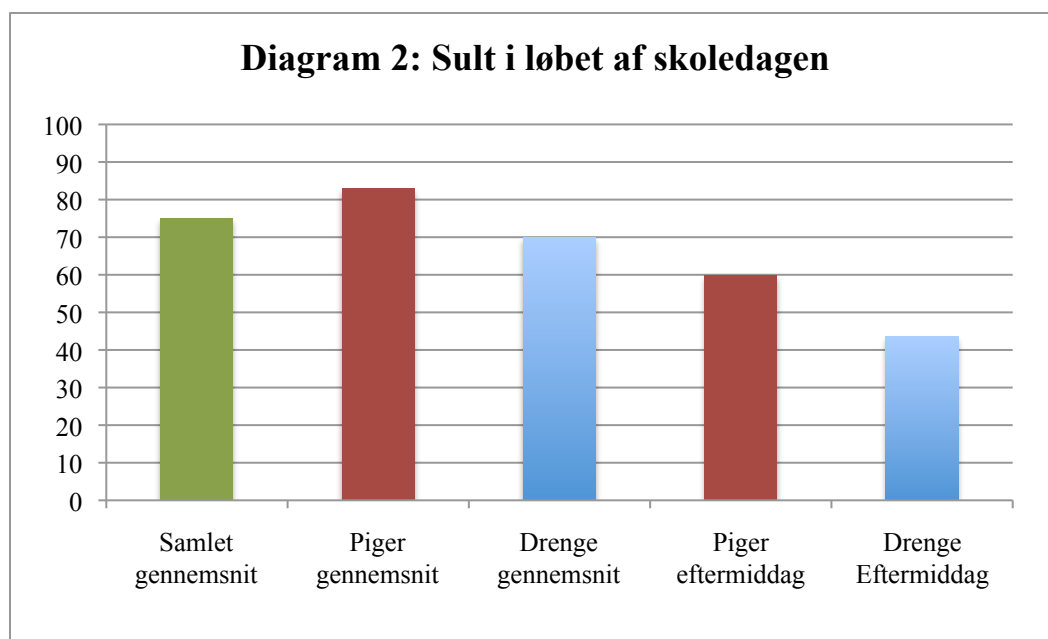

Diagram 2: Oversigt over elevernes træthed i løbet af dagen i gennemsnit og fordelt på køn. Samt eftermiddagstræthed fordelt på køn.

¹⁷ Eleverne kunne vælge mellem kategorierne: Nej, om morgenen, før frokost, efter frokost og om eftermiddagen, til spørgsmålet om de føler sig meget sultne på nogen tidspunkter i løbet af dagen. Flere krydser var tilladt. (Jf. Bilag 2)

Der tegner sig et endnu tydeligere billede når det gælder træthed, 93,5 % af eleverne trætte på et eller flere tidspunkter i løbet af dagen. Om eftermiddagen er 83 % af pigerne trætte og 66 % af drengene. Ganske vist er det teenagere der har besvaret spørgeskemaet, men det er stadig en meget høj andel der er sultne eller trætte, især om eftermiddagen. Eftermiddagen der nu går med undervisning og ikke f.eks. afslapning eller leg. Fordelingen ses i diagram 3:

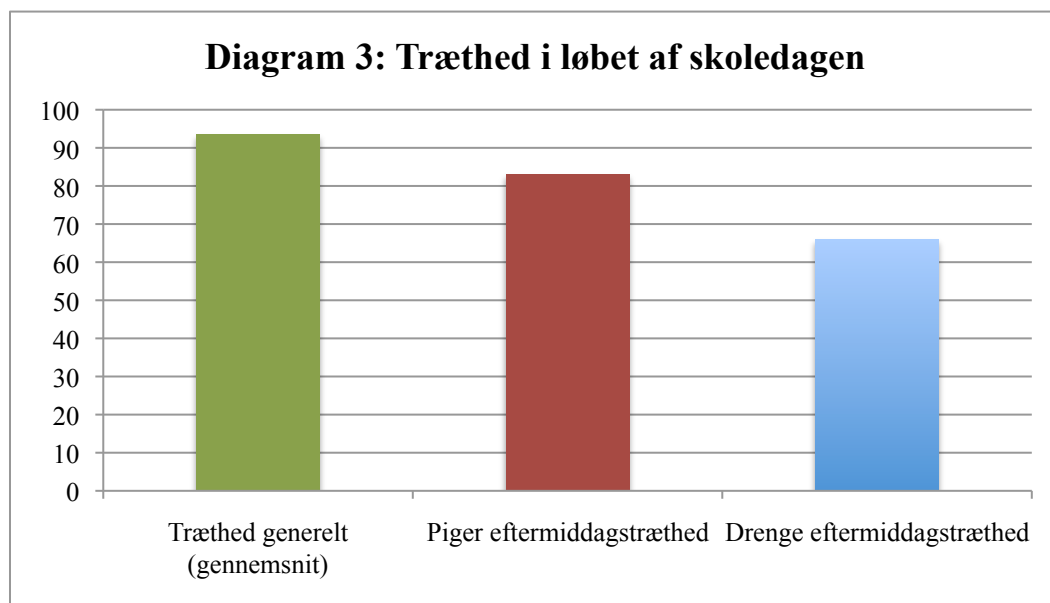

Diagram 3: Kategorien træthed generelt viser andelen af elever de er trætte på et eller flere tidspunkter i løbet af skoledagen.

Det tyder dog på at madpakkens størrelse kan have en positiv betydning. Når det gælder sult, angiver 19 % af eleverne der har en større madpakke med i år at de er sultne før frokost¹⁸, mens 29 % der har samme - eller mindre¹⁹ madpakke med er sultne. Der er altså færre elever med større madpakker, der er sultne før frokost. Denne sammenhæng gør sig dog ikke gældende ved eftermiddagssult, heller ikke når der ses på hvor ofte de har madpakke med i stedet for madpakkens størrelse. I forhold til træthed tegner der sig et lignende billede. Der er færre morgentrætte elever, 18 %, blandt dem der har en større madpakker med i år, mod 28 % der har samme - eller mindre madpakke med. Dette ses i diagram 4:

¹⁸ Tilkendegivelser om sult om morgenen og før frokost lagt sammen

¹⁹ Svarkategorien hed "det samme / ved ikke"

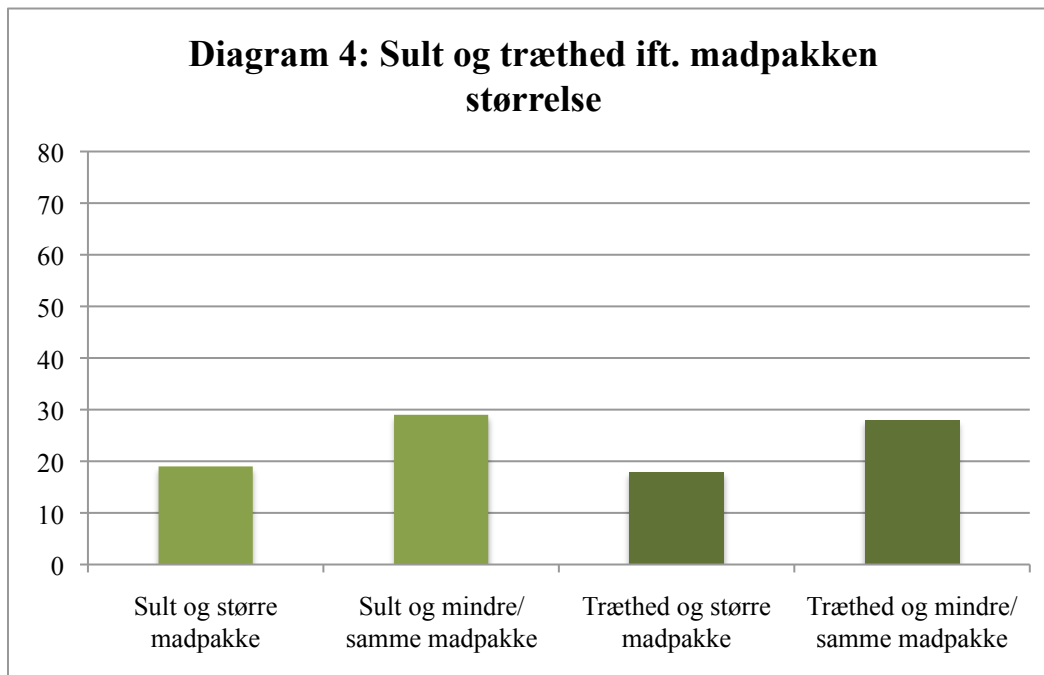

Diagram 4: Sult svarer her til kategorierne 'morgen' og 'før frokost' lagt sammen. Træthed gælder kategorien 'eftermiddag'. Obs: for illustrationens skyld går skalaen kun til 80.

Denne sammenhæng gælder også for eftermiddagstræthed. Madpakkens størrelse har altså en betydning for elevernes sult og træthed. Selvom de fleste elever er sultne og trætte i løbet af skoledagen, synes de fleste, 73 %, heldigvis at det er hyggeligt at spise frokost i skolen. Dette er vigtigt, da det også er en indikator for trivsel. Om eleverne er mere trætte og sultne i år ift. sidste år vide ikke, da det ville blive diffust at spørge ind til hvor trætte og sultne de var for et år siden. Men uanset om der er sket en udvikling eller ej, er det tankevækkende at en så stor andel af eleverne er trætte og sultne, nu da skoledagene er længere og de har undervisning om eftermiddagen.

...dur heltinden ikke?

Man hører ofte at folkeskolen er indrettet til pigerne, der kan klare de mange stillesiddende timer og høje krav til fokus og bogligkoncentration. Men det viser sig at langt flere piger end drenge er sultne og trætte om eftermiddagen jf. diagram 2 og 3. Drengene er i højere grad i stand til at få dækket deres sult enten via større madpakker eller hyppigere køb udenfor skolen. 42 % af drengene har en større madpakke med i år, mod 35 % af pigerne, og 56 % af drengene køber oftere mad udenfor skolen i år, mod 39 % af pigerne – jf. diagram 5. Hvad dette skyldes kan der blot gisnes om, men alderen er måske værd at tage i betragtning. Det er en alder hvor mange piger er meget bevidste om deres udseende og madindtag, og det kan måske spille en rolle, men det vides ikke.

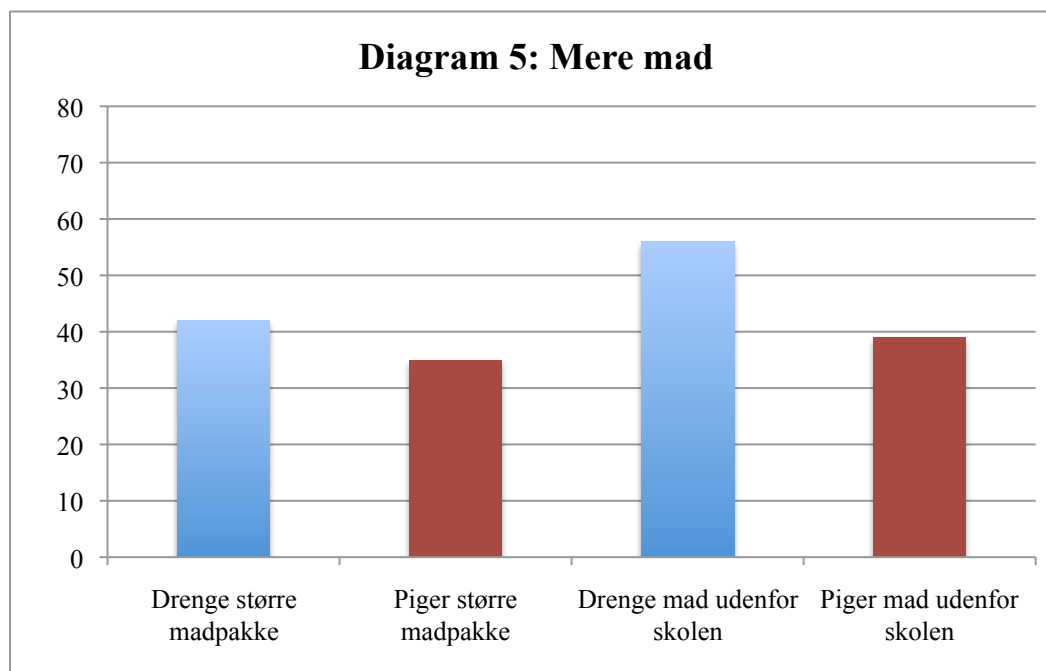

Diagram 5: Større madpakker og oftere køb af mad udenfor skolen fordelt på køn. Obs: for illustrationens skyld går skalaen kun til 80.

Det viser sig at de piger der oftere køber mad udenfor skolen, ikke har lige så stor tendens til eftermiddagstræthed, som de piger der ikke gør. Det samme mønster gør sig gældende for de piger der har større madpakke med i år. Der er altså en sammenhæng mellem mængden af mad og træthed om eftermiddagen. Og der er en tendens til at pigerne ikke trives helt så godt som drengene når det angår sult og træthed, hvilket måske kan blive problematisk for dem.

Opsummering

Maddannelse handler kort fortalt om, at give eleverne nogle kompetencer på mad- og måltidsområdet. Kompetencer der kan danne grundlag for sunde og velovervejede beslutninger når det handler om mad. Denne dannelse kan skolen særligt understøtte via forskellige pædagogiske tiltag samt gode fysiske og sociale rammer, men først og fremmest må skolerne prioritere området. Som fremført her, er det ikke et område skolerne har fokus på. Ingen af skolelederne har pædagogik på tapetet ift. maddannelse. Til gengæld har de alle et meget snævert fokus på kost og ernæring, hvilket bl.a. Christian Stenbak Larsen ikke mener er nok, hvis man ønsker madkyndige borgere og at komme problematikken til livs, om en generation der har et kortere liv end deres forældre. Rammerne omkring måltiderne er heller ikke noget skolerne for alvor fokuserer på. Langt størstedelen af eleverne spiser i klasselokalet oveni matematikbøger og penalhuse. Det lader dog til

at flere skoleledere gerne ville give eleverne bedre rammer, hvis de kunne. Der er altså en erkendelse af, at de fysiske måltidsrammer med fordel kunne være bedre. Opsummeret har reformen altså hverken ændret noget på det pædagogiske plan eller for de fysiske omstændigheder, når det gælder mad- og måltider.

For eleverne er der dog sket ændringer. Der er f.eks. en god del af eleverne der har en større madpakke med i år end sidste år og som oftere handler udenfor skolen. Det er særligt drengene der har større madpakker med og oftere køber mad. I tråd med dette, er det også især pigerne der angiver at være trætte og sultne sidst på dagen. Der er altså potentielt en kønsspecifik madproblematik. For begge køn gælder det dog, at langt de fleste har madpakke med minimum 3-4 gange om ugen (flest af de elever der har snakket med deres forældre), og at de spiser i klasselokalet. Derudover gælder det også, at de benytte skolens bod eller madordning ganske lidt. Det kan være problematisk hvis det er gennem benyttelse af skolens tilbud skolerne forsøger, at kontrollere eller påvirke eleverne i en sund retning. Langt de fleste elever synes dog heldigvis at det er hyggeligt at spise frokost i skolen og man kan argumentere for, at de store elever selv skal have lov til at styre deres pauser. Jette Benn mener at det er en del af det at blive voksen selv at skulle træffe valg og at gennemregulerede spisepauser derfor ikke er vejen frem (Benn 2002:50). Hun er dog stadig fortaler for maddannelse, men mener ikke at det nødvendigvis hører hjemme i spisepausen, men f.eks. burde integreres i undervisningen på lige fod med andre fag (ibid:51).

Uanset om pauserne bør reguleres eller ej, er der mange trætte og sultne elever sidst på dagen. Dette har i nogen grad sammenhæng med hvor ofte eleverne køber mad udenfor skolen og om de har en større madpakke med. Skolen har en interesse i at eleverne ikke er trætte i de sidste undervisningstimer, hvorfor maddannelse med fordel kunne prioriteres i skolens regi.

Konklusion

Afdækningens primære mål var at give en temperaturmåling på, om der er sket forandringer på mad- og måltidsområdet, som følge af reformen (2014). Dette blev gjort på grundlag af, at der med reformen er krav om længere og mere aktive skoledage for eleverne. Da gode madvaner og maddannelse særligt grundlægges i barndommen, f.eks. via af pædagogiske tiltag, og livsstilssygdomme relateret til kost er udbredte, er det interessant at stille fokus på, hvordan skolen forholder sig til området. Især nu da børn tilbringer en større del af deres vågne timer der. Derudover er det interessant at undersøge, om eleverne mener der er sket forandringer og om de trives. Det er trods alt deres hverdag det handler om.

Overordnet set har reformen ikke medført store forandringer på mad- og måltidsområdet. Når det gælder skolens rolle på området, argumenterer Jette Benn for, at skolerne spiller en vigtig rolle her, da skolen via Folkeskoleloven er forpligtet til at fremme den enkelte elevs alsidige udvikling, hvor maddannelse hører under. Hun mener det er en del af den basale dannelse og det at være borger i dette samfund. Skolelederne mener dog i høj grad at mad- og måltider primært er forældrenes ansvar. De fleste vil dog gerne støtte op om forældrenes arbejde, men ansvaret placeres på forældrenes skuldre. Skolereformen har ikke umiddelbart ændret noget på denne front, men afdækningen giver en pejling på at mad- og måltidsområdet ikke er det skoleledernes prioriterer højest.

Afdækningens 2. del handler om skolernes madpolitik. Her blev der med udgangspunkt i Fødevarestyrelsens Idékatalog, peget på en mad- og måltidspolitik som et godt instrument til at løfte børnenes sundhed. Alle skolerne har en form for politik eller tiltag på området, der rækker fra principper om, at forældre skal give deres børn ordentlig mad med, til nøglehulsmærkning for boden mv. Disse politikker og principper handler primært om kost og ernæring, og er ikke ændret siden reformen trådte i kraft. De eneste ændringer der er sket, er udvidelse af bodens åbningstid og en melding til forældre om at huske en god madpakke.

Ikke overraskende er maddannelse ikke det skolelederne prioriterer højest, hvilket er omdrejningspunktet i afdækningens 3. del. Jette Benn, Christian Stenbak Larsen og Fødevarestyrelsen peger på, at det ikke er nok kun at fokusere på kost og ernæring, men at perspektivet må bredes ud til også at omfatte pædagogik, rammer og måltidet, hvis eleverne skal påvirkes i en positiv retning. Både hvad angår sundhed nu og her, men også for eleverne senere skal kunne handle som oplyste borgere på mad- og måltidsområdet. Godt nok har skolerne forskellige madpolitikker og principper, men det er kun kosten der har fanget skoleledernes blik. Alt der

rækker herudover er de blinde for. Det viser sig faktisk at være ganske svært at få sporet dem ind på emnet. Et par skoleledere vil dog gerne kunne tilbyde eleverne bedre fysiske rammer for spisning, hvilket dog af praktiske årsager ikke er muligt.

For eleverne er der dog sket lidt ændringer. Flere angiver at have større madpakke med og oftere købe mad udenfor skolen. Der er også en stor andel der i forbindelse med reformen, har talt med deres forældre om mad i skolen. Langt de fleste elever spiser dog fortsat frokost i klassen, hvilket de også gjorde sidste år, og størstedelen spiser deres medbragte madpakke der. Så nogle ting har ændret sig lidt, mens andre er de samme. Et område der er særligt tankevækkende er andelen af sultne og trætte elever (hvorvidt der er sket en øgning pga. reformen vides dog ikke), hvor langt størstedelen er sultne og trætte i løbet af skoledagen, især om eftermiddagen. Det er særligt pigerne der hiver disse tal op, især når det gælder eftermiddagstræthed. Dog ses der tendenser på at en større madpakke og flere indkøb udenfor skolen kan afhjælpe denne træthed. Det har nogle af pigerne fundet ud af og det samme har en endnu større del af drengene. Der er altså potentielt en kønsspecifik problematik på madområdet i folkeskolen. Om den er foranlediget af reformen er ikke til at sige, men da reformen har medført flere undervisningstimer om eftermiddagen, er det værd at bide mærke i.

REFLEKSION

Her bringes nogle refleksioner over den genererede viden samt forslag til, hvad der med fordel kunne undersøges nærmere.

Et metodisk aspekt man må forholde sig til er, at spørgeskemaerne med eleverne er af lukket karakter og der er mange nuancer der ikke opdages på det grundlag. Derudover kan det generelt være svært at forholde sig til et spørgeskema, da verden ofte ikke er så sort hvid, som den der gøres. Et sidste forhold er, at det er elever fra 8. klasser der har udfyldt skemaerne og de er i en alder, hvor mange ting ikke nødvendigvis tages alvorligt. Det virker dog til at skemaerne er udfyldt med omhu og næsten alle har besvaret alle spørgsmål. Omhuen viser sig f.eks. ved at nogle svar udelukker eller medfører at de følgende spørgsmål skal besvares, hvilket kræver en vis koncentration at opfange.

Et andet aspekt er at flere skoler med fordel kunne have været inddraget og længere og mere dybdegående interviews med skolelederne kunne være lavet. Men da dette blot er en temperaturmåling af hvordan det står til på mad – og måltidsområdet, blev det ikke gjort her. Derudover oplever skolerne, som nævnt, en stor interesse fra omverdenen pga. reformen og de er derfor ikke nemme at få mobiliseret og i tale. I en mere omfattende undersøgelse kunne man supplerer med en dokumentanalyse af skolernes mad- og måltidspolitik og dermed komme mere i dybden. Denne analyse kunne sammenholdes med skoleledernes udtalelser og elevernes oplevelser, hvilket potentielt kunne afsløre nogle interessante sammenhænge.

Af forhold der kunne belyses nærmere vil jeg kort pege på skolernes rolle. Det er overraskende at nærmest ingen elever har talt med deres forældre om mad og måltider efter reformen, på opfordring af skolen. Især nu da det har vist sig, at en stor del af eleverne er sultne og trætte i løbet af skoledagen. Men også fordi at det må være i skolernes interesse, at eleverne trives og kan følge med i undervisningen – også i de sidste timer. Man kan selvfølgelig pege på, at det burde være kommunernes ansvar, da kommunerne står for at efterleve og implementere de retningslinjer og love der udstikkes. Men med den nye folkeskolereform er der netop ikke udstukket love for mad og måltider. Man kunne undersøge skoler der er lykkedes med initiativer på mad- og måltidsområdet i forbindelse med reformen. Lykkedes i den forstand, at eleverne i mindre grad er sultne og trætte end på skoler hvor der intet er gjort. Derigennem kunne det belyses hvad skolerne har gjort rent praktisk, hvad deres holdning til området er og hvad eleverne oplever. Disse skoler kunne sammenlignes med skoler der ikke har ændret noget, f.eks. på parametre som elevernes karaktergennemsnit og trivsel. Herved ville kunne man opnå en indikation på, hvilken betydning

skolens prioritering af mad- og måltidsområdet har for elevernes karakterer og andre væsentligt parametre.

LITTERATURLISTE

Benn, Jette 2002: ”Mad på skolens spiseseddel”, i Dansk pædagogisk tidsskrift

Benn, Jette 2012 ”Er det spiseligt” fra folkeskolens hjemmeside

Link: <http://www.folkeskolen.dk/508524/kommentar-maddannelse---er-det-spiseligt->

Brinkmann, Svend & Tanggaard Lene 2010: ”Kvalitative metoder – en grundbog”, 1. Udgave, Hans Reitzels forlag, København

DCA – Nationalt center for fødevarer og jordbrug, Aarhus Universitet, 2015: ”Mad og måltider i skolen”

Link: <http://dca.au.dk/fileadmin/DJF/DCA/DCArapport53.pdf>

Folkeskolereformen fra undervisningsministeriets hjemmeside

Link: <http://www.uvm.dk/Den-nye-folkeskole>

Folkeskoleloven fra retsinformations hjemmeside

Link: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=163970>

Fødevarestyrelsen 2013: ”Maddannelse, Madmod og Madglæde”, uarbejdet af Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi Københavns Universitet

Link: <http://maaltidspartnerskabet.dk/wp-content/uploads/06-01-2013-maddannelsesrapport.pdf>

Fødevarestyrelsen 2003: ”Mad- og måltidspolitik i skolen”

Link: <http://www.foedevarestyrelsen.dk/Publikationer/Alle%20publikationer/2003010.pdf>

Gilliam, Laura & Gulløv, Eva 2012: ”Civiliserende institutioner – om idealer og distinktioner i opdragelse”, Aarhus Universitets Forlag,

Hansen, Erik Jørgen & Andersen, Bjarne Hjort 2009: ”Et sociologisk værktøj – introduktion til den kvantitative metode”, 2. Udgave, Hans Reitzels Forlag, København

Larsen, Christian Stenbak ”Opskriften på dannelse” interview med Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet

Link: http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/aktuelt/magasinetasterisk/udenforhierarki/nr37november2007/udgivelser_asterisk_asterisk-nrx2e-37-november-2007_20071023113223_asterisk_37_s6-8.pdf

BILAG

Indholdsfortegnelse

Bilag 1 – Elevdata.....	38
Bilag 2 – Spørgeskema til 8. klasse.....	40
Bilag 3 – Interviewguide til skoleledere.....	44
Bilag 4 – Interview med Connie.....	46
Bilag 5 – Interview med Poul.....	48
Bilag 6 – Interview med Mogens.....	50
Bilag 7 – Interview med Karsten.....	52
Bilag 8 – Interview med Lennard.....	54

Bilag 1 - Elevdata

Dataet er lavet via pivottabeller i Excel

Antal elever og køns fordeling

- 232 elever i alt, fra 4 skoler
- Antal piger 99, drenge 132

Sult og træthed:

- 25 % af eleverne svarer nej til at de er sultne i løbet af skoledagen, 75 % er altså sultne på et eller flere tidspunkter i løbet af dagen
- 60 % af pigerne er sultne om eftermiddagen
- 43,5 % af drengene er sultne om eftermiddagen
- Cirka 50 % af eleverne føler sig sultne uanset om de har madpakke med eller ej
- Generelt er eleverne trætte – de er jo teen-agere, men de er klart mest trætte om eftermiddagen og om morgenen
- 83 % af pigerne føler sig trætte om eftermiddagen
- 66 % af drengene føler sig trætte om eftermiddagen
- 6,5 % af eleverne er ikke trætte på noget tidspunkt i løbet af skolen, 93,5 % af eleverne er altså trætte på et eller flere tidspunkter i løbet af dagen

Eftermiddagstræthed og madpakke størrelse

- 29 % af eleverne angiver at være eftermiddagstrætte selvom de har en større madpakke med i år. For de elever der har en mindre – eller samme størrelse madpakke med er 44 % eftermiddagstrætte
- Madpakkens størrelse ser altså ud til at have en betydning for eftermiddagstrætheden

Morgentræthed og madpakke størrelse

- 49 % af drengene og 43 % af pigerne er trætte om morgenen.
- 18 % af eleverne angiver at de er trætte om morgenen selvom de har en større madpakke med i år. For 28 % gælder at de er morgentrætte og har en mindre – eller samme størrelse madpakke med.
- Det antydes altså at madpakkens størrelse kan have en betydning for morgentræthed, da der er flere elever med der har samme/mindre størrelse madpakke og er morgentrætte.
- Dette kan ikke direkte kan linkes til spisningen af selve madpakken, da det handler om morgentræthed, men måske handler det om forhold i hjemmet

Madpakke:

- 62 % har madpakke med hver dag og det fordeler sig lige på kønnene
- 77 % har madpakke med minimum 3-4 gange om ugen (hver dag eller 3-4 gange om ugen)
- 39 % har en større madpakke med i år end sidste år
- 35 % af pigerne har en større madpakke med, for drengene gælder det for 42 %
- Dette begrundes med 1) ubegrundet 2) længere skoledage 3) større sult
- 50 % har samme størrelse madpakke med
- 11 % har en mindre madpakke med

Eftermiddagstrætte piger og madpakke størrelse

- 30 % af pigerne har en større madpakke med og er alligevel eftermiddagstrætte, mens 52,5 % har en mindre- eller samme størrelse madpakke med og er eftermiddagstrætte
- Madpakken størrelse ser altså ud til at spille en rolle

Mad uden for skolen

- Alle elever – på nær en klasse, må forlade skolen og måtte det også sidste år

- 68 % af de elever der må forlade skolen, svarer ja til spørgsmålet om de nogen gange køber mad udenfor skolen
- 47,5 % af de elever der må forlade skolen, køber oftere mad uden for skolen i år end sidste år. Af pigerne gælder det for 39 %, for drengene 56 %
- Det begrundes med nye discount butikker i området, billigere priser end skolens mad, et større udvalg.
- Hvis de køber mindre begrundes det med færre penge eller at de har madpakke med
- Der er ikke sammenhæng mellem om eleverne har en større madpakke med og om de oftere køber mad udenfor skolen

Eftermiddagstrætte piger og mad udenfor skolen

- 34 % af pigerne svarer JA til at de oftere køber mad udenfor skolen OG ja til at de er eftermiddagstrætte
- 49 % af pigerne svarer NEJ til at de oftere køber mad udenfor skolen OG ja til at de er trætte om eftermiddagen
- Måske en del af pigernes eftermiddagstræthed reduceres ved indkøb udenfor skolen

Boden:

- 71 % bruger sjældent eller aldrig skolens tilbud (bod / madordning)
- Det fordeler sig således:
- Hver dag: 3,5 %
- 3-4: 5,5 %
- 1-2: 20
- sjældent: 46 %
- aldrig: 24,5 %
- Kan være et problem hvis det er her skolen sætter pengene ift. at fremme elevernes sundhed
- Der er ikke sammenhæng mellem om eleverne har en større madpakke med og hvor ofte boden bruges i år

Hyggeligt:

- De fleste synes det er hyggeligt at spise frokost: 76 % af pigerne, 70 % af drengene

Rammer

- Ligesom sidste år spiser de fleste af eleverne i klasselokalet, 85 % i år, 88 % sidste år
- I år 5 % udenfor skolen, 10 % andet sted

Pauser:

- 74 % mener ikke de har flere pauser, mens 26 % mener de har

Talt med forældre

- 45 % har talt med deres forældre om, at de skal have mere mad / flere penge med, nu da dagen er længere
- 53 % har ikke snakket med forældrene
- Kønsfordelingen er lige
- Ud af det samlede antal elever har 24,5 % selv taget snakken op med forældrene, mens det for 18 % gælder at forældre har taget det op
- Når man ser på dem der selv har taget snakken op, har 91 % af disse elever madpakke med min. 3-4 gange om ugen. Det tyde altså på at elevernes eget engagement ift. mad er vigtigt ift. madpakker
- Man kan undre sig over at skolen ikke har taget emnet op

Bevægelse:

- I gennemsnit mener 44 % at de bevæger sig mere, mens 54 % ikke mener de bevæger sig mere – dette varierer internt på skolerne, ergo må der ikke være en overordnet strategi fra skolens side. Ligelig kønsfordeling

Bilag 2 – Spørgeskema til 8. klasse

Spørgeskema til elever i 8. klasse om mad og måltider i skolen

1. Hvilken skole går du på: _____

1.1 Køn:

Pige Dreng

Bod og madordning

2. Har din skole en bod og/eller en madordning? (sæt kryds)

Bod Madordning Nej, ingen af delene

Hvis I har en bod / madordning besvares de to næste spørgsmål, ellers spring videre til spørgsmål 3.

2.1 Hvor ofte bruger du boden / madordningen? (sæt ét kryds)

Hver dag
 3-4 gange om ugen
 1-2 gange om ugen
 Sjældent
 Aldrig

2.3 Bruger du boden / madordningen mere eller mindre nu, end sidste år? (sæt ét kryds)

Mere
 Mindre
 Ved ikke / det samme

Hvorfor? (Skriv en kort kommentar, hvis du har svaret 'Mere' eller 'Mindre'):

Madpakke

3. Hvor ofte har du madpakke med? (sæt ét kryds)

- Hver dag
- 3-4 gange om ugen
- 1-2 gange om ugen
- Sjældent
- Aldrig

3.1 Er din madpakke større eller mindre nu i år, end sidste år? (sæt ét kryds)

- Større
- Mindre
- Ved ikke / det samme

Hvorfor? (Skriv en kort kommentar, hvis du har svaret 'Større' eller 'Mindre'):

Pauser

4. Hvor mange pauser har du i løbet af dagen? (sæt ét kryds)

- 1
- 2
- 3
- 4

4.1 Har du flere pauser nu end sidste år? (sæt ét kryds)

- Ja
- Nej

4.2 Må du forlade skolen i pauserne? (sæt ét kryds)

- Ja
- Nej

4.3 Hvis ja, køber du så nogen gange mad udenfor skolen? (sæt ét kryds)

- Ja
- Nej

4.4 Måtte du forlade skolen sidste år? (sæt ét kryds)

Ja Nej

Hvis ja, køber du så oftere mad udenfor skolen nu end sidste år? (sæt ét kryds)

Ja Nej

Hvorfor? (skriv en kort kommentar):

Måltider

5. Hvor spiser du oftest frokost når du er i skole (sæt ét kryds):

- Klasselokale
- Et område / rum specielt til spisning
- Udenfor skolen
- Kantine / ved boden
- Andet sted

5.1 Hvor spiste du oftest frokost sidste år? (sæt ét kryds):

- Klasselokale
- Et område / rum specielt til spisning
- Udenfor skolen
- Kantinen / ved boden
- Andet sted

5.2. Synes du det er hyggeligt at spise frokost? (sæt ét kryds)

Ja Nej

Dagen

6. Er der tidspunkter på dagen, hvor du føler dig meget sulten? (sæt gerne flere krydser)

- Nej
- Om morgenen
- Lige før frokost
- Lige efter frokost
- I de sidste timer

6.2 Føler du dig nogen gange træt i skolen? (sæt gerne flere krydser)

- Nej
- Om morgenen
- Om formiddagen (før frokost)
- Lige efter frokost
- I de sidste timer

6.3 I forhold til sidste år, bevæger du dig så mere i løbet af en skoledag nu?

- Ja
- Nej

Forældre

7. Har du talt med dine forældre om, at du har længere skoledage nu og derfor måske skal have en større madpakke med eller flere penge med til mad? (sæt ét kryds):

- Ja
- Nej

7.1. Hvis ja, hvem bragte da emnet op? (sæt kryds):

- Mig
- Mine forældre
- Skolen

Mange tak for din besvarelse!

Bilag 3 – Interviewguide til skolelederne

Spørgeskema for skoleledere	
Skolens navn: Skolelederens navn: By: Landsdel: Dato:	
Tema	Spørgsmål
Baggrundsspørgsmål	<ul style="list-style-type: none"> - Hvor mange elever går på skolen? - Hvor mange klassetrin?
Madpolitik/initiativer før/efter reformen	<p>1. Har skolen en decideret madpolitik eller mad tiltag?</p> <p>Ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fra hvornår? - På hvis initiativ? - Hvem er ansvarlig? - Hvad er formålet (at eleverne bliver sundere/klogere/koncentrerede eller også handlingskompetente (forbrugere) for fremtiden)? - Hvad er målet (alene affodring eller også pædagogisk)? - Hvad er den fremtidige vision? - Eksempler på konkrete handlinger <p>Nej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvorfor ikke? - Nogen fremtidige visioner? <p>2. Har reformen givet anledning til (nye) initiativer (/ændring af) politik?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ja: hvilke og hvorfor? (f.eks. ændrede tider i frugtboden, flere pauser, kontakt til forældre mv.) - Nej: hvorfor ikke? (måske den eksisterende politik er bred nok)
Måltidsrammer og dannelse	<p>Fysiske rammer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor spiser eleverne? - Ændres bordopstilling mv.? <p>Pauser:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvornår og hvor mange pauser? - Ens for alle elever eller differentiering?

	<p>Regler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Må eleverne forlade skolens område? - SKAL eleverne spise? - Ernæringsregler for madpakke og madtilbud? <p>Sociale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvem spiser eleverne med? (det varierer nok på klassetrin) - Pædagogiske mål for mad og pauser? <p>Handlekompetencer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lærer børnene at træffe fornuftige og velovervejede valg når det gælder mad? - F.eks. via sansning, at tale om maden mv. (udvikle sprog)
<p>Ansvarsplacering</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Overordnet set: hvem mener du har ansvaret for elevernes mad og måltidsvaner? - Hvad er skolens rolle? - Hvordan samarbejder forældre-skole?

Bilag 4 - interview med Connie

I: Først vil jeg gerne høre hvor mange elever I har på skolen?

C: Ja, men vi er sådan en lidt speciel skole. Vi har specialklasser her og så har vi en række specialklasser der ligger fysisk væk fra skolen. Men i alt har vi 550 elever cirka.

I: Okay, og på hvor mange klassetrin?

C: 0.-9.

I: Har I en decideret madpolitik eller madtiltag eller initiativer?

C: Ja, vi har sådan en sundhedspolitik

I: Ja, hvornår er den fra?

C: Jeg er forholdsvis ny skoleleder, men så vidt jeg husker er den fra 2012. Og sundhedsplejeskerne har været involveret i at lave noget omkring nogen anbefalinger og også kigge på vores elevbod ift. om vores ting er nøglehulsmærket

I: Ved du hvem der i sin tid var ansvarlig for at få sat de her ting i værk

C: Det var den tidligere ledelse, den er her ikke mere, og sundhedsplejersken

I: Hvad er formålet med den her politik?

C: Det er at sørge for at vi har en holdning til hvad de stopper i hovedet nå de er her og hvad vi tænker giver god energi. Vi er ikke en fanatisk skole, hvor man ikke må spise kage når der er fødselsdag, men bare ift. at vi ikke vil se slik, kager, sodavand i dagligdagen. De har madpakker med og så kan de købe det sunde udvalg der er i vores elevbod.

I: Så I har primært fokus på maden og ernæring ikke?

C: Jo og energien til en skoledag

I: Ja. Så der er ikke så meget fokus på nogen mere pædagogiske formål og dannende aspekter?

C: Altså jeg tænker det er en del af det timeløse fag, og hvordan lever man sundt, hvordan spiser man sundt. Desværre har sundhedsplejersken fået skåret på deres midler ift. at være tilstede i undervisningen som sådan. Skolen laver også nogen sundhedsprofiler som også er en del af det, hvor vi samler op på klassetrin

I: Ja

C: Generelt ift. deres trivsel og også hvad de indtager

I: Har reformen givet anledning til noget nyt hos jer på mad og måltidsfronten?

C: Nej ikke andet end vi har sagt til forældrene når vi skriver ud, at de skal sørge for at give børnene en god madpakke med – det er en lang dag, det er blevet en længere dag for dem. Vi har faktisk en modtageklasse heroppe for flygtninge børn, hvor de får morgenmad. Så på den måde er der nogen morgenmadsinitiativer for nogle særlige børn

I: Ved du så om børnene har mere mad?

C: Jeg tænker at lærerne og pædagogerne har en god føling med hvad de har med og de tør også gå i dialog med forældrene hvis de tænker 'arh, det er lige for lidt' eller 'det er lidt forkert', men det er sådan en hårfin balance ikke. Der er måske nogen forældre der ved, at deres børn spiser rigtig meget, men de ved måske ikke at den er væk klokken 10. Der er også nogen af vores specialbørn der svømmer og der er de i løbende dialog med forældrene om, om der er mad nok med.

I: Hvad med pauserne har i ændret dem efter reformen eller er det, det samme?

C: Nej, vi har nogenlunde samme pausetid som før

I: Ja okay, hvor spiser jeres elever henne?

C: De spiser i klassen, der er mulighed for at sidde nede i elevboden, men der kan de slet ikke sidde alle sammen

I: Bliver der lagt op til at de kan gøre et eller andet hyggeligt; ændre bordene, sætte dem anderledes eller andre ting

C: Nej det tror jeg ikke, men der er lagt op til i indskolingen og på mellemtrinnet at man spiser sammen med sin lærer. Så der er god tid, 10 min – et kvarter, og så er der også nogen der hurtigt tager en mad og skal ud og spille fodbold har den i hånden. Der er ro og voksne omkring når man spiser

I: Har alle pauser på samme tid?

C: Ja, eller indskolingen har lidt før fordi de skal nå at spise

I: Ja. Må de store elever forlade skolen?

C: Det må de ikke nej

I: Helt overordnet, hvis ansvar synes du det er, at børn og unge bliver dannet inden for mad? Er det også skolens ansvar eller primært forældrenes?

C: Jeg synes primært det er forældrene. Når det så er sagt er det også en af opgaverne i skolen og det er nødvendigt at vi påtager os det. Jeg mener, vi kan godt slå hinanden i hovedet ift. hvem der skal gøre hvad, men jeg tænker at det selvfølgelig er forældrenes ansvar, men det er også vores ansvar når der er noget der ikke er så hensigtsmæssigt og prøve at indgå i et ordentligt samarbejde omkring det. Og at vi også gør hvad vi kan her ift. at, vi vil ikke have at I drikker cola, og I går ikke i byen og står og spiser ovre ved Fakta.

I: Ja okay, så det lyder også til at I har et rimeligt godt samarbejde med forældrene?

C: Ja, det synes jeg og skolebestyrelsen er også opmærksom på det helt sikkert, men det er sådan en hårfin balance for man skal ikke være fanatisk synes jeg. Det skal være sådan at man må dele et stykke et slik ud når der er fødselsdag osv.

Bilag 5 - Interview med Poul

I: Først vil jeg gerne høre, hvor mange elever I har på skolen?

P: Vi har 750

I: Ja, og hvor mange klassetrin har I?

P: 0.-9.

I: Har I en decideret madpolitik eller nogen former for madtiltag?

P: Ja, vi har sådan et trivselsprincip, hvor der står noget med at forældrene skal sørge for at børnene har sund mad med og sådan. Men vi har ikke så meget med at der ikke må serveres bestemte ting på skolen. Ikke så meget med at der ikke må være kage og den slags. Der er ikke forbud mod den slags.

I: Har I en frugtbod?

P: Ja, altså vi har en bod, hvor man også kan købe frugt

I: Ja, så der bliver solgt lidt af hvert der?

P: Ja, det er sådan en lidt speciel ordning vi har der. Førhen havde vi en bod bestyret af en lærer, men det kostede jo en formue for at betale lærerløn for det, så gik han på pension. Så havde vi det problem at eleverne fra de store klasser stak af fra skolen i frikvarterne og gik over i Netto og købte alt muligt bras. Så derfor har vi lavet en aftale med den lokale slagter, at han kommer herover og sælger ting og sager, men det er heller ikke det sundeste.

I: Okay, hvad er det f.eks.?

P: Jamen det er klassikerne. En sandwich, et flute med noget salat og ting og sager i. Man kan også købe pizzasnegle og pølsehorn og så noget.

I: Okay, men du sagde alligevel at I har lidt med noget sundhed, ikke politik, men?

P: Jo, men det er fordi at sådan en bestyrelse på en folkeskole de laver jo principper og der har de så også lavet et princip for god trivsel og der står et eller andet om at forældrene de skal – altså vi lægger nok vægt på at det ikke så meget er skolens opgave at give børnene sund mad, men det er forældrenes opgave. Vores forældre kreds er nogen der sagtens kan finde ud af det. Så det påhviler dem, at give deres børn noget sundt med i skole og det kan de også godt finde ud af.

I: Hvornår er det arbejde lavet?

P: Det er en 3 år siden og det gælder stadigvæk.

I: Så det handler mest om forældrenes rolle og at børnene de skal have en madpakke med der er af ordentlig kvalitet

P: Ja, det gør det

I: Så der er ikke så meget med at skolen har en pædagogisk funktion ift. mad og måltider?

P: Nej, det har vi ikke må jeg indrømme

I: Heller ikke noget omkring de fysiske rammer? Altså hvor spiser eleverne henne?

P: Det er i klasselokalet. Den her skole er meget, meget gammeldags og der er ikke andre steder end klasselokalet, men vi flytter over i nye omgivelser om en 3 år. Der skulle det blive meget bedre, der er stor kantine. Der overvejer vi om vi skal finde på et eller andet, der er også et stort professionelt køkken derover. Men vi har ikke økonomi til at bruge penge på det fra skolens side og jeg er principielt også meget i mod. Vores forældre er lønnede over gennemsnit og derfor ville det virke forkert, hvis vi skal fodre bedre forældres børn. Det giver ingen menings simpelthen.

I: Nej. Men hvad nu hvis man tager perspektivet lidt væk fra ernæring og over på en eller anden form for dannelse, maddannelse, for børn de spiser jo alligevel flere måltider i løbet af en dag i skolen

P: Ja, og det ville vi nok kunne gøre der uden at skulle betale for det, fordi omgivelserne gør at – og vi har også nogle planer, men meget løse, om at vi kan finde på et eller andet. Det kan jo være om de selv er med til at lave maden, eller så noget. Men ellers så har vi jo kun almindeligt skolekøkken her og i dem må man jo slet ikke lave mad til..

I: Hvad med pauser? Har alle elever pause på samme tid eller?

P: Ja det har de, og det er igen fordi de er så stor en skole. Reformen gør jo også at der ville det nok være smartere at holde pauser når man har brug for det og så noget, men fordi vi er så store – altså bare en afdeling hos os, f.eks. 0.-3. Er jo lige så stor som mange skoler. Så vi er nødt til at holde pause på samme tid for at logistikken kan lade sig gøre.

I: Har tidspunkterne på pauserne ændret sig efter reformen?

P: Nej, de ligger nogenlunde ligesådan.

I: Så reformen har ikke rigtig betyder noget ift. mad?

P: Nej, det har det faktisk ikke nej

I: I forhold til at I flytter over på en anden skole og får bedre fysiske faciliteter, vil I så kunne finde på at sætte ind i andre forhold også, og evt. Blande jer?

P: Jeg har ikke så meget imod at vi blander os, men jeg vil ikke bruge undervisnings midler på at give børnene mad.

I: Nej, men hvad nu hvis det ikke handler så meget om mad og ernæring, men mere om det dannende element i mad og at børn tilbringer meget tid i skolen

P: Ja

I: Er det noget I kunne finde på at lave nogen visioner omkring, eller mener du ikke at det er skolens opgave

P: Jo, det kunne vi faktisk godt og vi kommer til at ligge endnu tættere på en idrætshøjskole, det bliver nærmest på deres grund, og tæt på en landbrugsskole, og der kunne jeg da godt forestille mig at vi på en eller anden måde lavede en profil der hed noget mere med 'fra jord til bord' og noget med bevægelsen og kost osv. Nu er jeg ved ernæring igen, men det hænger jo lidt sammen

I: Ja, helt sikker

P: Det er ikke kun om kalorier. Men det kunne jeg godt forestille mig, men det er jo først om 3 år og der er jo mange der skal ind over der

Bilag 6 – Interview med Mogens

I: Først vil jeg høre hvor mange elever I har på skolen?

M: Vi har 550

I: Ja, fordelt på hvor mange klassetrin

M: Fordelt på 0.-9. Klasse, og en 10. klasse

I: Ja, har I en frugtbod eller er I med i en madordning?

M: Ja, vi har det i Københavnskommune der hedder EAT

I: Hvornår er det fra?

M: Det har nok været i 3 eller 4 år

I: Inden da, havde I da nogen andre tilbud?

M: Det ved jeg faktisk ikke for jeg var ikke ansat her dengang

I: Er der sket noget efter reformen med EAT eller er det, det samme?

M: Det er det samme

I: Og I har heller ikke lavet nogen ændringer ift. hvornår der er pauser afholdes, eller kontakt til forældre eller noget andet?

M: Nej

I: Hvad er grunden til at I er med i EAT?

M: Det skal vi være, det er en politisk beslutning i Københavns kommune. Der er nogen politikere i Børne- og Ungeudvalget at skolerne skal have en madordning

I: Grundlæggende i EAT, er ideen da kun at børnene skal have noget god og ordentligt mad eller –

M: Ja, det er det ja. Der er nogen kokke. Det er jo et firma i København der har fået entepricen, det er jo kæmpe stort når der er 50 skoler der har EAT og de leverer så. Så kan forældrene bestille mad til børnene via en hjemmeside og lave sådan nogen abbonements ordninger med EAT. Så kommer maden ud på skolen med nogen bude og så er der en lokal kok der står og tilretter det og sorterer det i portioner og så bliver det, så er der nogen elever der hjælper ham med det og så bliver det sendt ud i klasserne, hvor de så spiser det. Men altså man skal jo betale for det.

I: Ja okay. Er der andet og mere i det end kost og ernæring, er der også dannelse og noget omkring rammerne om et måltid og sådan nogen ting?

M: Øøh

I: Eller er det noget I har fokus på eller ligge det også i det her EAT koncept? Eller handler det kun om maden, som maden i sig selv?

M: Jeg tror der er nogen der har tænkt over hvad det er for noget mad de bliver præsenteret for. Så de bliver præsenteret for forskellig mad. Det er forskellig mad, de kommer til at smage forskellige ting. Der er nok også tænkt over sammensætningen af madvarer, det tror jeg helt sikkert

I: Så lidt mere konkret, hvor spiser jeres elever henne?

M: De spiser i klassen. Der er ellers lavet en EAT-lounge, men der er desværre ikke plads, den er meget lille så de spiser i klassen.

I: Bliver der lagt op til at de kan rykke lidt rundt på bordene og gøre det lidt mere hyggeligt

M: Det er lidt forskelligt, der er nok nogen steder hvor man sidder sammen. Der er mange børn i klasserne, der er er 26-27-28

I: Har alle elever frikvarter samtidigt?

M: Ja, det har de

I: Er der nogen skoler der må forlade skolen i pauserne?

M: Ja, det er der. 7., 8. og 9.

I: Ved du om de spiser mad ude eller er de også med i madordningen?

M: Der er mange af dem der spiser på skolen, men der er også nogen der går ud og køber et eller andet og nogen har en madpakke med

I: Overordnet set, synes du da det er skolens ansvar på nogen måder at eleverne bliver dannet inden for mad og måltidskultur og vaner?

M: Jeg synes den ligger hos forældrene. Jeg synes man har taget en ting for meget ind i skolen. Jeg synes skolen har fået en opgave som hører hjemme hos forældrene, men vi vil gerne understøtte det forældrene lærer børnene, men man havde ikke behøver lavet en sådan avanceret madordning der koster så meget. Den ramme også skævt. For der er nogen familier hvor familierne prioriterer det og har råd til det og så er der nogen, hvor de ikke har råd til det. Det er jo ikke alle børn der får det.

I: Det er også fordi der har været noget debat igen, fordi nu tilbringer børnene jo endnu mere tid skolen og så burde skolen tage noget mere ansvar. Det er ikke det jeg siger, men det har været oppe.

M: Ja

I: Udover at I nu giver dem muligheden for noget ordentligt mad, dem der har råd til det, så er der også den her diskussion om det pædagogiske i måltidet burde være mere centralt i skolen?

M: Jamen vi underviser dem jo i madkundskab på 5., 6. Og 7. Årgang og der har vi rigtig meget omkring det pædagogiske om det at spise, hvad man spiser osv. Og det går vi meget op i der.

I: Ja, og ellers er der ikke noget i dagligdagen, i frikvartererne hvor der sker noget på den front?

M: Nej. Men altså du har fanget en skoleleder der synes vi har for mange forskelligartede opgaver og så synes jeg faktisk ikke at skolerne er indrettet til den type spisning og vi har et kæmpe problem med madspild, der bliver smidt rigtig meget mad ud. Hvis 200 børn får leveret mad ud og de 100 af dem kan ikke lide det og smider det ud, det har de måske lært hjemmefra. Vores skraldespande bugner af madvarer og det er lidt sørgeligt. Det har skabt et kæmpe affaldsproblem.

I: Og den synes du ligger på forældrene?

M: Ja, jeg synes primært det er en familieopgave at smøre en god madpakke og smøre den sunde madpakke så familierne også er klar over, at der skal noget rugbrød med sådan så der er noget energi på maskinen. Jeg ved også godt at folk har travlt i vore dage og vælger den lette løsning, men jeg synes også at en del af det at have børn er, at tage ansvar for hvad de spiser. Så ved du også at hvis du giver en madpakke med og den kommer med hjem igen, så er det fordi de ikke kan lide den osv. Lige nu bliver det bare smidt ud herhenne og så ved forældrene ikke om de har spist den. I Sverige har man en anden kultur om, at alle børnene får et gratis måltid og det er en rigtig fin ting, men det kan man bare ikke gennemføre i Danmark for vi har ikke de der store kantiner der kan rumme det. Så de sidder i de samme lokaler som de har matematikbogen sidder de med en ristaffel med sovs. Så vi fedter skolen ind hver dag i pausen. Det her er så set fra den negative side, en set fra den positive side så er der børn der får noget bedre at spise fordi nogen har tænkt over hvordan sammensætningen er.

I: Nu siger du alt det her med madspild, er det en for stor opgave for jer at løfte at kommunikere, at man spiser det der bliver serveret.

M: Ja, det er helt umuligt. Hvis der er 15 børn en dag i en klasse der får mad, og man ved aldrig hvem der får mad, og så sidder børnene der og der er mange børn i klassen, og så kan læreren jo ikke skrive til alle forældrene. De smider det jo selv ud, hvis de ikke kan lide det. Det kan vi ikke bruge vores tid på og heller ikke hvis vi også skal skrive til forældrene at de kunne ikke lide kyllingen, men de kunne godt lide appelsinen.

I: Og man kunne ikke tage snakken med eleverne i klassen og gøre noget der?

M: Jo, med de små, men ikke de store. De her børn de er jo vant til at de må smide ud og blive serviceret noget mere, det kan vi altså ikke

Bilag 7 – Interview med Karsten

I: Først vil jeg høre hvor mange elever I har?

K: 950, på 10 klassetrin

I: Har I en madpolitik eller madtiltag?

K: Vi har den overordnede kommunale kostpolitik at forholde os til, som gælder både mad og måltidspolitik og så har skolebestyrelsen så været inde og se hvad det betyder særligt for os.

I: Ved du hvornår det er fra?

K: Den er spritny for den er blevet revideret her i foråret 2015

I: Havde det noget med reformen at gøre? Eller var det tilfældigt?

K: Det har ikke noget at gøre med reformen, det tror jeg ikke på, det har noget at gøre med sundhedsdelen i det og man kan ikke skille det ad, hvis du mener skolereform

I: Ja, det gør jeg

K: For det er noget der er lavet ift. børn og familier generelt. Den gælder både dagpleje, børnehave og alt omkring børn og familie

I: Du siger I har gjort nogen ting for at implementere det på jeres skole?

K: Ja, der er lagt op til nogle handleplaner og hvordan vil man så implementere det på den enkelte skole og der skal skolebestyrelsen sammen med medarbejderne så i gang ift. at finde ud af, hvordan agerer vi så inden for den nye ramme fordi der er sket en stramning, eller det er måske et forkert ord, men retningen er blevet tydeligere

I: Hvilken retning er det så?

K: Hvad er det man serverer, hvorfor serverer man det på den måde, og selve den der måltidsdel, det der med at være sammen omkring det og hvad det kan medføre ved at sidde omkring et måltid

I: Så det er ikke kun kost og ernæring i har fokus på?

K: Nej, det hedder en mad og måltidspolitik så det også på en eller anden led er kulturskabende

I: Tror du også I ville tænke på det mere dannende hvis ikke det kom fra kommunal side?

K: Ja, det har altid været en måde at agere på i vores skole regi, vi har haft kostpolitik ift. hvordan og hvorledes agerer vi når vi er på lejrskole og alt det der. Så der har været noget tidligere, så det er der ikke noget nyt

I: Så du synes også at det dannende er skolens ansvar på et eller andet plan?

K: Jeg vil ikke sige det er skolens ansvar. Jeg vil sige, at vi er en del af, at løse opgaven og at der i måden at bygge skole på også godt kan ligge en naturlig del der handler om at undervise i det. Men selve ansvaret synes jeg stadig skal ligge hos forældrene. Vi skal ikke fratage forældrene ansvaret.

I: Så I spiller også en vigtig rolle

K: Vi er en del af det, selvfølgelig er vi det

I: Har reformen medført nogen former for ændringer? Har i ændret pausetidspunkter, været i dialog med forældrene eller

K: Vi har altid haft 2 x 30 min pause, plus en lille kort pause på et kvarter. Der hvor der er sket en ændring er ift. det at sælge mad, har vi udvidet til at det kan gøres nu i flere pauser fordi skoledagen er blevet længere.

I: Ja, så det er noget nyt der er sket pga. reformen

K: Ja, åbningstiden

I: Hvor spiser eleverne henne?

K: I 0.-6. Klasse spiser man i klasserne, og det gør man fortrinsvist også i 'Unge universet', men der har vi forsøgt at skabe noget der ligner kantine forhold. Ikke fordi at det er voldsomt stort, men for at skabe nogen rammer der gør at man kan sætte sig et andet sted hen med sin madpakke eller med den mad man køber. Ellers er det også sådan nu, at når vejret indbyder til det kan man tage sin mad med ud i gårdene osv. og nyde den der. I nogen sammenhænge er det også sådan at selve det at

spise foregår mens der er noget pædagogisk personale til stede, i hvert fald i nogen af de mindre klasser

I: Har alle elever pause på samme tid?

K: Ja, det har de

I: Må de større elever forlade skolen?

K: Ja, fra 7. Og op efter

I: Sælger i mad på skolen eller har i en ordning?

K: Vi har det man i traditionel forstand kalder en skolebod, hvor man kan købe sandwich der er lavet efter nogen af de retningslinjer der ligger i kostpolitikken og så købe lidt drikke og frugt og den slags og grønt

I: Så et rimeligt klassisk frugtbeds tilbud

K: Ja, men jeg tror faktisk også nogen gange at der er lidt lunt man kan købe. Jeg er ikke helt opdateret, men jeg har hørt at der er sket en udvikling på området

I: Du sagde at I har nogen mere pædagogiske eller dannende elementer i den politik eller de tiltag i har, forstod jeg dig ret der?

K: Ja, det er ift. at hvis man ikke passer på så er der kageordning en gang om ugen, fordi det er fredag og fordi det er fødselsdag, og så kan der være kageordning 40 gange om året. Der har vi skåret igennem og sagt, at den slags ting foregår kun ved særlige lejligheder. Det er noget man på bestyrelsesniveau og ledelsesniveau har gået ind og sagt hvornår der er en særlig lejlighed, det kan være den dag der er juleklippedag, der må man godt spise en æbleskive eller to. Men ellers handler det om, at hvis man skal dele ud i klassen skal det være ud fra nogen sundhedsprincipper, det kan være grovboller eller frugt, og det er en udvikling der er ved at tage form

I: Så det handler altså primært om kost og ernæring, og ikke så meget det sociale og andre

K: Jo, hvis der er nogen der har boller med til fødselsdag så spiser man dem jo sammen. Og så er der jo de fag hvor der skal laves mad eller på lejrskole, hvor man selv skal lave mad, der er også nogen andre processer inde over

I: Har i nogen fremtidige visioner eller noget på tegnebrættet?

K: Det kommer meget an på, om vi får lov til at bygge en ny skole, for hvis vi gør det, skal vi have tænkt noget kantine ind i det og måske også en facilitet der gør at vi kan producere mad i større mængder så det kan gå over i noget skolemad, det er i hvert fald noget jeg godt kunne forestille mig vi kunne tænke med. Om der er politisk velvilje til det, det ved jeg ikke, for der skal være præcedens, men et eller andet sted det skal man jo starte. Og det kunne jo være ifbm. noget nybyggeri at man tænker den del med

Bilag 8 – Interview med Lennard

- I: Hvor mange elever har i på skolen?
L: 750 elever
I: Fordelt på hvor mange klassetrin?
L: 0.-9. Klasse
- I: Har I en decideret måltidspolitik eller nogen former for mad initiativer?
L: Nej, ikke som sådan, men SFO'en har én dag om ugen, hvor der er fokus på mad og fødevarer. Hvor maden kommer fra og sådan noget.
I: Okay, og hvornår er det fra?
L: Jamen det kører allerede.
I: Okay, jamen hvornår begyndte det? Før reformen?
L: Ja, det har kørt i noget tid.
I: Okay, på hvis opfordring er det sat i stand?
L: Jamen det er forældrene der har taget initiativ.
I: Hvad er formålet med det?
L: At lærer eleverne noget om, hvor maden kommer fra. Fra jord til bord, du ved.
I: Okay, ja. Har I nogen visioner for måltidsområdet? Nogen ideer til fremtidige ændringer eller initiativer på tegnebrættet?
L: Nej, egentligt ikke.
I: Okay, det er bare fordi her med reformen har der været snak om, at der nok ville ske nogen ændringer på mad og måltidsområdet pga. længere dage, mere aktivitet osv. F.eks. ændrede pauser, kontakt til forældrene osv. Men det er ikke sket?
L: Nej. De fleste af vores elever havde også lange dage før, pga. SFO, og der går de stadig.
I: Okay, men har I differentierede pauser eller har alle pause på samme tid?
L: Vi har differentierede pauser fordi vi har så mange elever.
I: Okay, så det drejer sig om praktiske hensyn?
L: Ja, det gør det.
I: Må de ældste elever forlade skolen?
L: Ja, det må de gerne.
I: Okay. Hvor spiser eleverne? I klassen, kantinen eller andre steder specielt til spisning?
L: De spiser i klasserne. Eller ved boden.
I: Okay, så I har en bod. Er der nogen regler for hvad den sælger og sådan?
L: Altså den sælger sandwich og den slags, men ikke deciderede regler.
I: Har skolen nogen pædagogiske mål eller noget ift. mad og måltider. Altså synes du at skolen har et ansvar ift. elevernes maddannelse og sådan?
L: Nej
I: Okay
L: Nej, altså selvfølgelig skal det ikke være et kageorgie her, men ansvaret er forældrenes
I: Okay, men det er jo også bare fordi at eleverne jo faktisk tilbringer meget tid i skolen, så det kunne jo være
L: Ja, men nej. Jeg synes det er forældrenes opgave at opdrage deres børn

NATIONALT VIDENCENTER
VICEKOSMOS.DK

Det nationale videncenter KOSMOS og
University College Syddanmark
Lembckesvej 7, DK-6100 Haderslev
+45 7266 5265

ucsyd@ucsyd.dk
www.ucsyd.dk